

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Organik Bozukluk

21. Yüzyılda Tembellik Hakkı

ŞENAY AYDEMİR

Kırkmerak

Hayat her gün, her fırsatta aslında işsiz olduğunuzu hatırlatır size. Bazen sevgili, bazen anne, bazen bir pantolon ve en acıklısı da bir meyhane olarak çıkar karşınıza. Siz tembelliğe tutundukça, hayat işsizlikle saldırır. Her gün aynı noktadan, çalışmanın kutsallığından vurmaya çalışır sizi. Vura vura aşındırır o noktayı ve bir gün gelir, altı gün çalışıp bir günlük saadet için tembelliğin saltanatını bırakmanız gerektiğini düşünmeye başlarsınız.

İşsiz kalmak, tüketim zincirinin dışına çıkmak ve hatta atılmak olarak anlaşılmıyor mu? Oysa tembellik hakkını kullanmak için belki en uygun fırsat tam da işsizlik dönemidir. Çalışırken fırsat bulamadığımız ne varsa yapabilmek için epey “boş zaman” açığa çıkmaz mı? Şenay Aydemir, *Organik Bozukluk*’ta bir yandan bu “boş zamanı” nasıl kullanmak gerektiğini bir yandan da tembelliğin ciddiyet ve sorumluluk gerektiren bir faaliyet olduğunu anlatıyor.

11,5 TL
KDV DAHİL

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

can yayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN: 978-975-07-3284-3

9 789750 732843

Şenay Aydemir

ORGANİK BOZUKLUK

21. Yüzyılda Tembellik Hakkı

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ağustos 2016, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Editör: Emre Taylan

Düzeltili: Ebru Aydın, Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/25-26

Topkapı-İstanbul

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3284-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

ORGANİK BOZUKLUK

21. Yüzyılda Tembellik Hakkı

Şenay Aydemir

ŞENAY AYDEMİR, 1975'te Şavşat'ta doğdu. Üniversite öncesi eğitimi Bafra'da tamamladı. 1992'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde üniversite eğitimine başladı. 1997'de üniversite eğitimi ni yarım bırakarak gazeteciliğe atıldı. Sinema yazıları yazmaya üniversite yıllarında yayınına katkıda bulunduğu öğrenci gazetesinde başladı. 1997-2014 yılları arasında sırasıyla *Evrensel*, *Referans* ve *Radikal* gazetelerinde çalıştı. *Evrensel Kültür*, *Milliyet Sanat*, *Arka Pencere* ve *Altyazı* başta olmak üzere birçok dergide eleştirileri yayımlandı. *60'ların Türk Sineması*, *70'lerin Türk Sineması*, *Reha Erdem Sineması: Aşk ve İsyan* ve *Marka Takva Tuğra* kitaplarına yazılarıyla katkı sundu. Birçok film festivalinde jüri üyesi yaptı.

Emine'ye
sabrı için...

İçindekiler

Tembellik Hakkı.....	13
İçeride Mutlu Bir Dünya Var.....	24
Dışarıda Mutlu Bir Dünya Var	41
“Cezaevi” Arkadaşları Önemlidir	56
Tembelliğin Hayatla Sınandığı Anlar	70
Bir Duvarın Eşiğinde	75
Para Paradoksu!	85
Tembellik Yolu, Oblomov’a Çıkabilir	97
Ölemeyecek Kadar Canlı, Yaşayamayacak Kadar Ölü.....	104

TEMBELLİK HAKKI

“Tembellik hakkı” çalışan birisi için hoş bir hayaldir en fazla. Ya da önemli bir sosyalist aydın ve politikacı olmasına rağmen Marx’ın damadı olarak anılmaktan kurtulamayan Paul Lafargue’ın ünlü kitabı olarak akıllara gelebilir. Lafargue, dünyanın en çok okunan kitapları arasında yer alan *Tembellik Hakkı*’nda, çalışmayı öven bütün kuramları acımasızca eleştirir.

Kapitalist uygarlığın egemen olduğu ulusların işçi sınıflarını garip bir çılgınlık sarıp sarmalamıştır. Bu çılgınlık, iki yüzyıldan beri, acılı insanlığı inim inim inleyen bireysel ve toplumsal yoksunluklara yol açmaktadır. Bu çılgınlık, çalışma aşkı; bireyin, onunla birlikte çocukluğunun yaşam gücünü tüketecek denli aşırıya kaçan çalışma tutkusudur.

diye yazdıktan bir paragraf sonra, “Kapitalist toplumda çalışma, her çeşit düşünsel yozlaşmaların, her türlü organik bozuklukların nedenidir,” diye devam eder.

1880’de Fransa’daki *Egalité* dergisinde yayımlanan kitabın orijinal adı “Çalışma Hakkına Karşı Koyma”. Lafargue’ın “çalışma histerisi”ne dair tespiti “iki yüzyıllık”tı ve üzerine bir 135 yıl daha eklendi. Eğer bir işiniz varsa

ve yoğun bir şekilde çalışıyorsanız bu kitap başucunuzda yer almalı. Çünkü yazar, temel olarak çalışmayı değil, insanlık dışı koşullarda çalışmayı eleştiriyordu. Erken dönem sosyalistlerinin ve çalışmayı kutsayan işçi sınıfı mücadelelerinin de eleştirilerden payını aldığı bu yapıt, fazla çalışma ve üretimin çalışanların hayatını nasıl mahvettiğine dair önemli bir tarihî belge olarak güncelliğini hâlâ koruyor. Bundan 135 yıl öncesinin koşulları nasıldır bilinmez ama Lafargue yine de umutluydu. Umudunun nedeniyse makinelerdi. Bu yüzden kitabını şu sözlerle bitirmeyi tercih etti:

Hâlâ anlamıyorlar makinenin insanın kurtarıcısı olduğunu; insanı aşağılık ve ücretli işlerden kurtaracak olan, azat eden, boş zaman ve özgürlük veren Tanrı olduğunu!

Ama yanılıyordu. Makineler, bambaşka toplumsal koşullarda belki insanoğluna aradığı boş zamanı verebilirdi. T. S. Eliot'un, "Boş zaman kültürün temelini oluşturur," sözü gerçeğe dönebilir ve makinelerin çalışıp insanlığın kültür ürettiği bir dünya kurulabilirdi ama öyle olmadı.

1990'ların ikinci yarısında gazeteler en geç 17.00'de ilk baskılarını bitirmeliydi. Çünkü bitirilen sayfaların matbaadan alınan kalıpları, hızla Türkiye'nin dört bir yanına giden uçaklara yetiştirilmek zorundaydı. Bu kalıplar o bölgelerdeki matbaa görevlileri tarafından havaalanından alındıktan sonra baskıya yetiştiriliyordu. Eğer bölgelerde matbaanız yoksa İstanbul'da bastığınız gazeteleri Türkiye'nin dört bir yanına ulaştırmak için akşam uçaklarına yetiştirmek zorundaydınız. Bir fotoğrafın modemle bir-bir buçuk saatte geçildiği, bugünkü teknolojiyle karşılaştırıldığında bilgisayarların daha yavaş ve daha az donanımlı olduğu bu dönemlerde sayfalar belirtilen saate

yetiştirilirdi mutlaka. “Hat kaçtı” sözü duymak isteyeceğiniz en son şeydi. Bu, gazetenizin Türkiye’nin belirli bir bölgesine gidemeyeceği anlamına geliyordu çünkü.

2000'lere geldiğimizde teknolojik gelişmeler gazetecilik mesleğini daha da hızlı bir hale getirmeye başladı. Artık e-posta kullanıyorduk ve Türkiye’nin herhangi bir noktasından yolladığınız fotoğraf ve yazı birkaç dakika içinde merkeze ulaşıyordu. Film kalıpları artık matbaada alınmıyor, gazeteden doğrudan taşradaki basım merkezlerine ulaştırılıyordu. Teknoloji işleri kolaylaştırmıştı. Ama bu kolaylık çalışanlara daha fazla mesai olarak geri döndü. 17.00 olan mesai saati önce 18.00’e daha sonra da biraz zorlamalarla 19.00’a çekildi. Daha sıcak haberler girme şehveti, sıcak bir gazete yapma coşkusuyla çalışmayı seviyor, kutsuyorduk.

Sonra teknoloji bir adım daha ileriye gitti. İnternetin nimetleri her geçen gün büyümeye başladı. Artık bir olaydan haberdar olmak için ertesi günü beklemeye gerek yoktu. Gazeteler ânında internet sitelerine haberi koyuyordu. Bu okur açısından “mükemmel” bir olanaktı hiç kuşku yok ki, ama içeride çalışanlar açısından aynı paraya daha fazla iş yapmak demekti. Bu kez hazırladığımız haberi hem gazeteye hem de internet sitesine koymaya başlamıştık. Teknoloji yine çalışanlara dert olmuştu.

Mesai birbirine karıştı. Artık gece gidilen haberler telefonla yazdırılıyor, sıcaklığı okurla buluşuyordu. Böyle bir gelişmenin karşısında çalışan sayısının artacağını, yeni bir işbölümü ortaya çıkacağını beklemek ise saflık olurdu. Teknoloji geliştikçe, mesailer artmaya devam etti.

Ve akıllı telefonların kullanılmaya başlanması, tembellik hakkını da bir olasılık olmaktan tamamen çıkardı. O artık yalnızca başucu kitabı olarak anılacaktı. İnternet bağlantılı, fotoğraf çekebilme özelliği olan, gerekirse ga-

zetenin internet sitesine doğrudan haber girebilen donanımlara sahip cep telefonlarıyla 24 saat hizmete hazırдық. Gittiğimiz yerden bir fotoğraf ve “üç-beş satır” haber geçmek o kadar zor olmasa gerekti. Evet, zor değildi ama bize ait zamanı pervasızca işgal eden bir zorlamaydı.

Çalışmanın ve haberciliğin “kutsallığı” acımasız rekabetin ve bütün “ama”ların üzerini örttü. Ama dinlenme... ama hafta sonu... ama madem bu kadar çalışıyoruz daha fazla ücret... Bütün bunlar “meslek aşkı” ve “çalışmanın kutsallığı” bahaneleriyle perdelendi. Üstelik bu “üç-beş satır” haberciliği içeriği de önemsizleştiriyor ve daha da tehlikelisi basitleştiriyordu. İyi içerik bir ihtiyaç olmaktan çıkınca, bu içeriği üreten deneyimli gazeteciler de “ihtiyaç” olmaktan çıkıyordu.

Artık bir haberi uzun uzadıya araştırmak, kaynaklar bulmak ve dört başı mamur bir iş ortaya çıkarmak için “vakit” yok. Hemen şimdi olmalı ne olacaksa. Yani Lafarge fena çuvalladı. Teknoloji çalışma zamanını azaltmadığı gibi artırdı ve daha kötüsü acımasız bir rekabetin içinde hızlandırdı. Özel bir haber için değil, aynı haberi çok daha hızlı sunabilmek için yapılmaya başlandı bütün yarış. Özel haber hazırlamak için vakit ve kaynak azalırken, aynı haberi kimin daha önce vereceği yarışı önem kazanmaya başladı. “Haber atlatma”nın yeni tanımını bu olmuştu. Bırakalım çalışma dışında zaman bulmayı, ağız tadıyla çalışmanın olanakları da ortadan kalktı.

Peki, bu ahval ve şerait içinde rüyasını gördüğümüz “tembellik hakkı” nasıl elde edilecek? Haftada altı gün, gecesi gündüzüne karışmış bir şekilde çalışmaya hazırlanırken, yapmak istenenler nasıl hayata geçirilecek? Delice bir cesaretle şöyle bir formül bulunabilir: Mademki çalışmaya ve mesleğe yüklenen bu kutsallık bizlere tembellik hakkı tanımıyor. “Mademki bir işyerine 10 saati satmanın, kendimize ait 14 saati satın almak amacı taşı-

dığı gerçeği işlemiyor. Tembellik hakkı için geriye tek bir seçenek kalıyor: İŞSİZLİK!”

İŞSİZLİK! Kendi başına çok ürkütücü bir kavram olarak görülebilir. Sonuçta çalışmak ancak para kazanmak için yapıldığında anlam kazanıyor. Eğer para kazanmıyorsanız, tüketicimin de bir parçası değilsiniz demektir. Tüketicimin bir parçası değilseniz de hiçbir şey değilsiniz. Mesele gönüllü olarak bir mülteci kampına gidip orada çocuklara tiyatro eğitimi veren bir oyuncuysanız işsizsinizdir. Çünkü yaptığınız şey, size‘ para kazandırmaz. Ama bir televizyon dizisinin her bölümünde üç dakikalık rolünüz varsa ve karşılığında para alıyorsanız o dönem için bir işinizin olduğu söylenebilir. Ama bazı koşulların oluşması durumunda işsizlik daha verimli çalışmak için bir seçeneğe dönüşebilir. Kendiniz için çalışmak, yatırımınızı kendinize yapmak size para kazandırmaz belki ama çalışmaktır işte. İşsizlik her zaman kötü bir şey olmayabilir.

Tabii ki işsiz kalmanın da koşulları var! Öyle durup dururken cengâverce ortaya atılıp, “İstifayı basıyorum, tembellik hakkımı kullanıyorum,” diyemezsiniz. En azından sizi bir süre idare edecek kadar tazminat almanız gerekiyor. İşsizlik stratejisinin birinci kuralı bu: tazminat almak!

Zaten Türkiye’de birçok sektörde durup dururken işsiz kalmak sorun değil, sorun işinize son verildiğinde tazminat alıp alamayacağınız. Bunun için ya patronun sizi işten kovmasını bekleyeceksiniz ya da toplu bir iş çıkarma döneminde, “Verin paramı ben gideyim,” diyeceksiniz. Bunun şöyle bir faydası da var. Eğer siz toplu işten çıkarma ayınınin kurbanlarından biri değilseniz, patrona gidip, “Beni gönderin,” dediğinizde kurbanlardan birisinin bağışlanması söz konusu olabilir. Bir taşla iki kuş. Hem siz tazminatınızı alıp işten ayrılıyorsunuz hem de çalışmanın gerekliliğine, mesleğin kutsallığına inanan bir ar-

kadaşınız işini kaybetmemiş oluyor. Kendi iradeniz dışında ama “makul” koşullarda işten çıkartılmak da bir fırsata dönüşebilir. Hemen paniğe kapılmamak gerekir.

Uzun süre çalıştığınız bir işten ayrılmanın en zor tarafı, birlikte çalıştığınız insanlara veda etmek. Hele de siz bunu gönüllü olarak yaptıysanız, çok istemelerine rağmen çeşitli nedenlerle işten ayrılamayan, ayrılma cesareti bulamayan arkadaşlarınız sanki Bahamalara yerleşmeye gidiyormuşsunuz gibi size gıptayla bakmaları yürek burkucu. Sanki siz cezanızı doldurup “cezaevi”nden tahliye ediliyorsunuz da onlar çile doldurmaya devam ediyormuş gibi bir bakış gelip oturuyor bazılarının yüzüne. Aslında bir bakıma doğru.

Teşbihte hata olmaz. Bu kadar uzun süre çalıştıktan sonra “tahliye” olup işsiz kalmayı tercih etmek, biraz da dışarıda ne yapacağını bilememek demek. Bir taraftan “içeride” yıllardır özlemini duyduğunuz, vakit olsa da yapsam diye aklınızdan geçirdiğiniz onca şey vardır. Hepsi aynı anda yapmak istersiniz; diğer taraftan da ezberlenmiş bir rutinin dışına çıkınca ne yapacağınızı bilememek korkusu sarar dimağınızı.

İçeriden çıkarken size gıptayla bakanların yanı sıra uzun yıllardır içeride oldukları için dışarıyı unutmuş, çıkarlarsa ne yapacaklarını bilemedikleri için bunu akıllarından bile geçirmeyenler vardır. Hayattaki tek şanslarının bu olduğunu düşünenler; memleketin durumuyla çalışmayı rasyonalize edenler. İşsizlik stratejisinin ikinci kuralı: Dışarının koşulları uygun olmalı ya da uygun hale getirilmeli.

Burası önemli. Diyelim ki evlisiniz, çocuğunuz var, kira ödüyorsunuz. İşsiz kalma cesareti bir yana rüyasını bile görmek tedirgin edebilir sizi. O yüzden çalışmanın kutsallığına, mesleğin onuruna inanmaya devam edin,

daha mutlu olursunuz. Eğer sorumluluğunu taşıdığınız insanlar için çalışmak zorunda değilseniz seçenekler üretilebilir. Kira ödemiyorsanız, hayat sizin için çok daha kolay olacaktır. Şöyle düşünürsünüz: “Nasıl da kira ödemiyorum, bir süre de işsizlik maaşı alacağım. Tazminat da var zaten. Tembelliğin keyfini sürebilirim. Bir süre sonra para kazanmanın da yolunu bulurum elbet.” Bu hoş bir öngörüdür ama rehavete kapılmanıza neden olabilir. O “bir süre”nin nasıl geçtiğini bir türlü anlayamazsınız ve bir de bakmışsınız ki, işsizlik maaşı kesilmiş, tazminatın büyük bölümü erimiş.

O yüzden, tembellik hakkını elde etmenin koşullarından birisini yerine getirmeniz gerekiyor: küçülmek. Eğer evliyseniz ya da sevgilinle birlikte yaşıyorsanız, birlikte olduğunuz kişinin sizin gelirinize ihtiyaç duymaması ya da sizinle birlikte “küçülmeyi” kabul etmesi gerekiyor. Ama sizin çalışmanın kutsallığına karşı gelip işlediğiniz günahlara onun da ortak olmasını istemeniz biraz garip kaçabilir. Yalnız yaşıyor ve kirada oturuyorsanız, evinizi küçültün, ailenizin yanına taşının, ev arkadaşısı alın ya da aslında kapatın siz o evi.

Küçülmek şart. Çünkü bir işe sahip olmanın sağladığı en büyük avantaj; geleceğe yönelik borçlanabilme kapasitenizdir. Gelecekte bir gelir elde edeceğinizi biliyor olmanız, elinize her ay geçen ücretten çok daha fazlasını harcama fırsatları sunar size. Bu bir yanılsamadır ama uzun taksitler yapmak, kredi kartı borcunu artırmak, canınızın çektiği bir şeyi satın almak kolaydır. Nasıl da düzenli bir para akışı söz konusudur ve o para aktıkça ödemelerinizi yapabileceğinizi düşünürsünüz. Ama işsizken başka türlü düşünmek gerekir. Her ay işsizlik maaşının üzerine tazminatınızdan ne kadar daha koyacağınızı tespit etmek, planlamalarını ona göre yapmak zorundasınız. İşte size küçülme.

Hayatı böyle planladığınızda çarpıcı bazı gerçekler çıkar insanın karşısına. Bir bakarsınız ki, aslında yıllarca üzerinize giyecek bir şey almadan yaşayabilecek kadar elbiseniz var. Tembellik hakkının bir gün size de nasip olacağı hayaliyle satın aldığınız ama bir türlü okumaya fırsat bulamadığınız onlarca kitap öylece duruyor kitaplığın raflarında. DVD'leri kurcalamaya başladığınızda aslında ne kadar çok filmi izlemediğinizi fark edebilirsiniz hayretle. Çalışmanın kutsallığına, mesleğin onuruna en çok inandığınız anlarda bile, aklınızın bir tarafı o hiç gelmeyecek tembellik günlerinde işe yarayacak yatırımlar yaptırmıştır size. Tembellik yapmaya fırsat bulamadığınız dönemde, "Vakit olursa okurum, izlerim," diye alıp kenara koyduğunuz kitaplar/DVD'ler sizi uzun süre idare edecektir. Evden fazla çıkamayacağınız için elbiseleriniz, ayakkabılarınız yıpranmayacak yenisine de ihtiyaç olmayacaktır. Yemeğin evde de yapılabilir ve dışarıda yemeye göre çok daha ucuz bir şey olduğunu fark edebilirsiniz.

Yani işsizlikle birlikte kazanılan tembellik hakkı da tıpkı çalışmak gibi belli fedakârlıklar, düzenlemeler ve disiplin gerektiriyor. Çalışırken hayatınızı bütçe ve zamanınıza göre nasıl programlıyorsanız, tembellik zamanları için de böyle bir organizasyon şart. Bir mirasyediyseniz ya da ailenizin ekonomik durumu iyiye, çalışmak sizin için bir zorunluluk olmadığı için tembellik hakkının kıymetini de bilmiyor olacaktınız. Sizi "özel" kılan şey, çalışmak zorunda kalmanız. Hatta daha özel kılan şey, çalışabilecekken elinize geçen bazı fırsatları değerlendirip, en azından bir süre, tembellik hakkını kullanma isteğiniz. Nasıl ki çalışma hayatı belirli zorluklar ve düzenlemeler gerektiriyorsa tembellik evreni de bunu zorunlu kılıyor. Biraz daha derli toplu olmayı, ekonomiyi düzenlemeyi, harcamaları kısıtlamayı, eldeki olanakların gücünü fark edip onları harekete geçirmeyi ihmal etmemek gerekiyor.

Eğer tembellik evreninin kalelerini sağlam kurmaz, surlarını güçlendirmezseniz her türlü saldırıya açık olacaksınız demektir. Çünkü tembellik evreninin dışındaki herkes ve her şey size “çalışmanın ne kadar güzel” olduğunu hatırlatıp duracaktır. Para kazanıyor olmanın sağladığı olanakların cazibesine karşı direnmek öyle kolay değildir. Günde on saat, haftada altı gün çalışıyor olmaktan gocunmadan tüketip dururlar karşınızda. Tek izin günlerinde nerede kahvaltı yaptıklarını, on günlük yıllık tatillerinde hangi ülkeye seyahat ettiklerini sokup dururlar gözünüze sosyal medyadan. Bunlar tuzaktır. Uzak durmak gerekir. Canınız çeker, yeniden çalışma aşkıyla dolup taşarsınız. Direnciniz kırılır. Nasılsa bir gün yeniden çalışmak zorunda kalacaksınız. Nasılsa, “Yaşlılıkta hiç olmazsa bir emekli maaşı gerekli,” diyeceksiniz. Nasılsa, “Tamam şimdi gençiz de hasta falan olursak doktora nasıl gideceğiz,” diye sorular uçuşmaya başlayacak kafanızda. Yaptığınız işlerin görünür olduğu bir sektördeyseniz, “Bir süre daha çalışmazsam unutulup gideceğim, kimse beni hatırlamayacak” kaygıları saldırıp duracak düşüncelerinize. Ve en fenası, tembelliğin bir süre sonra hak olmaktan çıkıp yaşam felsefeniz haline gelmesi te-dirgin etmeye başlayacak sizi. O çok özlediğiniz, yıllardır hayalini kurduğunuz şey bir süre sonra sizi kemirmeye başlayacak. Ne yaparsanız yapın, bir işe yaramadığınızı hissettirecek size.

“Tembellik hakkı” için kurduğunuz rüya, bir süre sonra işsiz olduğunuz gerçeğiyle her an gördüğünüz bir kâbusa dönecek. Bir an önce çalışma isteğiyle dolup taşacaksınız. Kendinizi yeniden “işe yarar” hissetmek için yanıp tutuşacaksınız. Günde on saati, haftada altı günü yeni elbiseler, kitaplar, DVD’ler, tatil yerlerinde çekilmiş fotoğraflar, güzel pazar kahvaltuları için feda etmeye hazır hale geleceksiniz.

Tembelken yaptığınız her şeyin bir anlamı olur. Hepsi evrende bir boşluk doldurur. Büyük övgüler yerine, küçük komplimanlarla yaptığınız işin anlamını daha da yükeltirsiniz. Tembel olamayanların, buna cesaret edemeyenlerin duygularını okşarsınız. Onları cesaretlendirirsiniz. Yapabileceklerine dair umut verirsiniz. “Bakın ben tembelliği seçtim. Canım ne istiyorsa onu yapıyorum”, rüyasının gerçeğe dönmüş halisinizedir artık. Ama hayat her gün, her fırsatta aslında işsiz olduğunuzu hatırlatır size. Bazen sevgili, bazen anne, bazen bir pantolon ve en acıklısı da bir meyhane olarak çıkar karşınıza. Siz tembelliğe tutundukça, hayat işsizlikle saldırır. Her gün aynı noktadan, çalışmanın kutsallığından vurmaya çalışır sizi. Vura vura aşındırır o noktayı ve bir gün gelir, altı gün çalışıp bir günlük saadet için tembelliğin saltanatını bırakmanız gerektiğini düşünmeye başlarsınız.

Yeniden çalışmanın “kutsallığına” dönüp bir süre sonra geriye baktığınızda tembellik zamanının hayatınızın en güzel dönemlerinden biri olduğu gerçeğini fark edecek, yeniden tembelliğin hayalini kurmaya başlayacaksınız.

Yani işsizlik her zaman kötü değildir. Çok güzel zamanlar geçirirsiniz. İşsizliğin ilk günleri yeni biriyle tanışmaya benzer. Onu tanımak, özelliklerini keşfetmek, birlikte zaman geçirmek mutluluk verir size. Sonra ona alışsınız. Her ilişki gibi işsizlikle ilişkinin de bir rutini oluşmaya başlar. Ama bu rutin bir süre sonra arızalar çıkarır. İş kendini sürekli hatırlatmaya karardır. Her ne kadar bir iş bulup çalışmaya başladığınızda artık onun tanıdığı kişi olmayacağınızı ve ilişkinizin zaten biteceğini söyleseniz de bunu kabul etmez. İki seçenek kalır önünüzde: Ya iş bulup işsizliği kaybetmeyi göze alırsınız ya da zaten bir süre sonra “tembelliğin keyfi” sizi terk eder ve artık işsiz bile olmazsınız.

Ama bütün ilişkiler güzel ve coşkulu başlar. Kanınız kaynar, içinizde yepyeni şeyler yapma cesareti bulursunuz. Yeni bir dünya kuruluyor ve siz de orada önemli bir role soyunuyorsunuzdur sanki. Siz işsizliğin içindeki tembelliğe âşık olmuşsunuzdur aslında. Ve ilk günler hep en mükemmel olanlardır...

‘

İÇERİDE MUTLU BİR DÜNYA VAR

İşsizlikle tanışmanın en etkili ve “acısız” yolu eve kapanmaktır. Bir süre için “dışarıda mutlu bir dünya var” sözünü unutmanız, önce kendinizi içeriye göre ayarlamanız daha doğru bir seçim olacaktır. Dışarıdaki mutluluklar bir yere kaçmaz, merak etmeyin. Ama onlardan gerçekten zevk alabilmeniz için, işsiz olmanın yaratacağı damak tadını bulma maharetine sahip olmalısınız önce. Bunun için de yöntem, en iyi bildiğiniz yerden başlamaktır. Ev!

İşsizliğin ilk günü, herhangi bir tatil günü gibi geçer. Altı gün çalışıp bir gün izin yaptığınız dönemdeki o “bir gün”ü nasıl yaşıyorsanız öyle yaşarsınız işsizliğin ilk gününü de. Muhtemelen her zamankinden geç kalkarsınız, dışarı çıkıp gazetelerinizi alırsınız. Çayla yapılan kahvaltının ardından, filtre kahvelerle birlikte gazeteleri okumaya başlar, ana gazeteler bitip de (eğer hafta sonuysa) eklere geçtiğinizde tuvalet için uzun bir mola verirsiniz. Gözünüze kestirdiğiniz bir hafta sonu ekiyle tuvalete yaptığınız seyahatin ardından sıra Türk kahvesine gelmiştir. Eklere bakarken sinema sayfalarına göz atar, eleştirmenlerin beğendiği filmleri hemen eleyip (çünkü kesin sıkıcıdırlar), eleştirdiklerinden hangisine gitmek istediğinize karar vermeye çalışırsınız. Ama bu karar büyük ihti-

malle en yakın seansa yetişmek için acele etmeye üşendiğiniz, bir sonraki seansta henüz yapılmamış bir planınız olduğu için iptal edilecektir zaten. Hava yağmurluysa, soğuksa ya da çok sıcaksa öğleden sonrasını çok büyük ihtimal Torrent'ten indirdiğiniz bir film ya da sevdiğiniz bir dizinin birkaç bölümünü izleyerek geçireceksiniz.

Akşam, geleneksel olduğu üzere arkadaşlarla buluşacaksınız ama o gün canınız dışarı çıkmak istemeyecektir ilk başta. Çünkü herkesin yeni tanıştığınız bir dünya hakkında sorular sorup duracağını düşünürsünüz.

"İşsizlik nasıl, alılabildin mi?"

"Eee neler yapacaksın bakalım artık vaktin bol?"

"İyi yaptın vallahi. Ben de ilk fırsatta işten ayrılıp kendime biraz zaman ayıracağım."

"Abi ne güzel işte yıllardır yazmak istediğin kitap vardı, onu yazarsın."

"Ne oldu senin senaryo işi, çok güzel hikâyeydi o?"

Sorun şu ki, bunların hepsi birer çalışan fantezisi. Çalışan insan, boş vakit hayali kurarken, "yıllardır hayalini kurduğu" projeler icat eder kendisine. Bir plan ya da boş vakit olduğunda gerçekten yapmak için değil, iş olsun diye söylenmiştir onların çoğu. Zaman olunca kitap yazma hayali hoş bir özlemdir aslında. Arkadaşının senaryo dediği şey, senin sokakta yürürken tanık olduğun bir olayın ne kadar sinematografik olduğunu fark edip onun üzerinden kurduğun iki cümlelik fikirdir sadece. Evet, çalışırken kitap yazmak, senaryo yazmak gibi fikirlerin vardır ama bir sürü fikir arasında birer fikirdir sadece. Tıpkı dünya turuna çıkmak gibi...

Şimdi işsizsin işte. Artık bu fikirleri gerçeğe dönüştürme fırsatın var. Ama henüz bir hikâyen yok. O yüzden arkadaşlarının soracağı sorulara bir cevabın da yok. Şöyle düşüneceksin: en iyisi evde oturmak. Hem daha bugün işsizliğinin ilk günü. Üstelik henüz sen bile tam

olarak işsizliğin nasıl bir his olduğunu anlayamamışken başkalarına ne anlatacağın ki? En iyisi kalkıp bir kahve daha koymak, Torrent'ten bir film daha indirmek, gazetelerde okunmamış yazıları okumak. Boşalan buzdolabını doldurmak için markete gitmek... Zira evde geçirilecek işsizlik günleri, boş buzdolabıyla olmaz.

“Bugün canım pek dışarı çıkmak istemiyor. Sen git istersen arkadaşlarla buluşmaya.” Bu işsizliğin ilk gününde kurulabilecek en tehlikeli cümlelerden birisidir. Bunu duyan sevgilinizin gözleri büyür. “Endişeli göz büyümesi” bundan sonra sıkça karşılaşacağınız bir vakadır. O sırada sevgilinizin aklından geçenler kabaca şöyledir:

“İlk günden depresyona mı girdi bu?”

“Anlaşıldı, gece gündüz evden çıkmayacak.”

“Arkadaşlarıyla görüşmeyi keserse meczuba döner bu.”

“Tamam, kardeşim sen yarın da evde malak gibi yatacağın ama ben işe gideceğim. Arkadaşlarla iki saatlik muhabbetin tadını kaçırma. Kaldır kıcını gidelim.”

“Endişeli göz büyümesi”ni ilerleyen günlerde annenizde, kardeşinizde, sizin için üzülen arkadaşlarınızda da göreceksiniz. Endişelenmeyin çabuk alışırırsınız!

“Endişeli göz büyümesi” karşısında yapacağınız bir şey yoktur. Eğer arkadaşlarla buluşmaya gitmemek için acil ve ikna edici bir mazeret bulamazsanız, gidip o muhabbetin içine gömülmek zorunda kalacak, cevabını bilmediğiniz sorulara yanıtlar üreteceksiniz demektir. Kalkıp o buluşmaya gitmezseniz de sevgilinizin sizin işsizlik zamanında kurmayı planladığınız tembellik imparatorluğunun bir parçası olamama riskini artırıyorsunuz demektir. Evde kalıp tembelliğin tadını çıkarmak istediğiniz her

anda o bakışa maruz kalacak, kendinizi bir işe yaramayan hımbılın teki olarak hissetmeye başlayacaksınız. Aslında sizin bundan keyif aldığınızı anlamayacak, asosyalleştiğinizi, ruhunuzda fırtınalar koptuğunu, özgüveninizi kaybettiğinizi düşünecektir. Oysaki hayatınızın en özgüveni yüksek zamanlarının kapısına dayandığınızı şu an kendiniz de bilmiyorsunuz. Bir süre sonra o kapıdan girecek ve yepyeni şeyler yapmak, “içinizdeki potansiyeli ortaya çıkarmak” için büyük bir heves duyacaksınız. Ama şimdi halletmeniz gereken bir sorun var. Akşam o buluşmaya gitmeli miyim? Bundan kaçış yok. Bugün olmazsa yarın, olmadı bir hafta sonra bununla yüzleşmeniz gerekiyor. Bu yüzden sevgilinizin aklından geçtiği gibi “kaldırın kıçınızı” ve gidip arkadaşlarınızı görün.

Bu görüşmede en büyük avantajınız şu: Nasılsa bütün günü, haftalık tatil gününüz gibi geçirdiniz, bırakın finali de öyle olsun. İşsizlikle ilgili soruları mümkün olduğu kadar başınızdan savmaya çalışın. Zaten herkes işten güçten, siyasetten, yaklaşan seçimlerden, hangi takımın şampiyon olacağından ve aşktan bahsedecek. Bunların hiçbirine yabancı değilsiniz daha. İşten dün ayrıldığınızı için sektördeki duruma hâkimsiniz. Siyaset zaten sizin işiniz. Tuttuğunuz takım zaten bu yıl kötü, kimin şampiyon olacağı sizi ilgilendirmiyor. Hatta ortamda işsizlik üzerine yapılacak birkaç tatlı espri sevgilinizin kafasındaki kaygıların dağılıp gitmesine yardımcı bile olabilir.

Zaten arkadaşlarınız da sizin yeni durumunuza tam olarak adapte olamamışlardır. Dolayısıyla sizin işsiz kalmanıza dair gündem en fazla ilk biralar bitene kadar devam eder. Sonra, daha önceki haftaların gündemi yeniden masaya hâkim olacak siz de araya kaynayıp gideceksiniz. İşin bir de şöyle güzel tarafı var. Nasılsa sabah kalkıp işe gitmeyeceğiniz için istediğiniz kadar içebilirsiniz. Hatta o kadar için ki, kafayı yastığa koyduğunuzda he-

men uyuyun. İşsizliğin güzelliğinin tadını çıkaramadığınız ilk gün hemencecik bitsin.

Yarın yepyeni bir hayat başlıyor sizin için...

İşsizliğin ikinci günü: *Welcome to the real world!*

Artık işsiz olduğunuz gerçeğiyle yüzleşmek, size sağlayacağı olanakları doya doya yaşamak için hazırsınız. Sabah kalkıp evdeki sakinliği fark ettiğinizde ve aceleyle üstünüzü giyinip, bir dilim ekmeği sigara altlığı yapıp koşarak evden çıkmak zorunda olmadığınızın ayırdına vardığınızda aldığınız kararın büyüklüğünü ilk kez fark etmişsiniz demektir. İlk hareket evin içinde saf saf dolaşmaktır. Nedendir bilinmez ama işsizliğin ilk gününde tek tek evin bütün bölümleri amaçsızca turlanır önce. Muhtemelen, önünüzdeki günleri geçireceğiniz krallığınızı tanımaya dair içgüdüsel bir davranıştır bu. Kahvaltı etmek için aceleniz yok. Aheste aheste hazırlayabilirsiniz her şeyi.

Çayın suyunu koyup buzdolabından malzemeleri sanki bir ayın yapıyormuşçasına çıkarıp koyarsınız masanın üzerine. Eskiden sadece haftada bir gün sahip olduğunuz zengin kahvaltı lüksüne her gün sahipsiniz şimdi. Domatesleri ince ince doğrayıp tuz, limon, taze nane ve zeytinyağıyla süsledikten sonra, yumurtanızı nasıl pişirmeniz gerektiğine dair birkaç dakika kararsızlık yaşamak büyük zevktir. İlerleyen günlerde, omlet yapmanın bin bir çeşidini öğreneceksiniz zaten. O yüzden bugün, bildiğiniz neyse onu yapın.

Fark ettiniz mi? Bakkala gidip gazete almak için can atmıyorsunuz. Çünkü artık kendi gündeminizi kendiniz oluşturacaksınız. Gündemin içinde savrulup duran, düşünceleri gündeme göre şekillenen birisi olmama kararı-

nız var. Olup biteni, kendi duruşunuza göre uyarlayacaksınız. Her şeyi hemen öğrenmenize gerek yok artık. Nasılsa kahvaltıdan sonra bilgisayarın başında geçirecek bolca vaktiniz var. Ulaşmak istediğiniz her haber elinizin altında zaten. Evet, o haberleri hazırlayanların hangi koşullarda çalıştığını biliyor olmak can sıkıcı ama siz artık “tüketici”siniz!

Evvela kahvaltınızın tadını çıkarın. Kahvenizi yudumlayın, sigaranızdan vücudunuza yayılan nikotinin hazzına varın. Daha iki gün öncesine kadar, mola süresi içinde bitirmek zorunda olduğunuz için, ne kahveden ne de sigaradan keyif alıyordunuz. On dakikalık molada içilen kahveden, tütürülen sigaradan zevk alınmaz. En fazla çalışırken bir sonraki molaya kadar strese girmemenizi sağlar. Oysa şimdi, taze taze çektiğiniz Guatemala kahvesini uzun uzun ağzınızda yuvarlayabilir, aromasının tadına varabilirsiniz. Dikkat ettiniz mi? Sarma sigaranızın şekli ne kadar da nizami. Çünkü 15 saniyede sarmak zorunda kalmadınız. Önce kâğıdı düzelttiniz, sonra filtreyi büyük bir titizlikle yerleştirdiniz kâğıdın içine. Tütünün en sevdiğiniz bölümünden bir tutam koparıp tam kararında bir oranla yaydınız kâğıdın içine. Şimdi istediğiniz gibi rulo yapmak için acele etmenize gerek yok. Sakin! Hemen yakmayın sigarayı. Önce kahvenizden bir yudum çekip tadına varın. Şimdi derin bir keyif dumanı alabilirsiniz! Bu keyfi küçümsemeyin. Birkaç ay sonra çalışma içgüdüğü saldırıya geçtiğinde, bu keyfin içine keder sızmaya başlayacak çünkü. Kahvenizi acı yudumlarla, sigaranızı derin nefeslerle tüketeceksiniz.

Kahvaltıdan sonra, uyandığınızda neden bütün odaları teker teker dolaştığınızı anlamamanın vakti gelmiş demektir. İnsanın yaşadığı mekânın ayrıntılarını keşfetmesi garip bir duygu. Çünkü daha önce yalnızca uyumak için girdiğiniz yatak odasında, kırk yılın başı yemek hazırla-

diğiniz mutfakta, en fazla konuklar için yatağın üzerine pijama koyarken gördüğünüz misafir odasında bilmediğiniz o kadar çok ayrıntı var ki!

Yatağın sizin uyuduğunuz tarafında bulunan komodin üzerinde gereksiz ne çok şey var değil mi? Bir derginin dört ay önceki sayısı duruyor hâlâ. Üstelik sadece içindeki üç yazıyı okuyabilmişsiniz. Ne vakittir elbise dolabınızda bir temizlik yapmak istiyorsunuz. Eskileri ayıklamak lazım. Ama eliniz gitmeyecek hiçbir şeyi atmaya. İşsizsiniz çünkü. “Ne olur ne olmaz. Bulunsun” diye dokunmayacaksınız elbise dolabına. Aylardır yatağa uzandığınızda, tavanın sol tarafındaki köşesinde oluşmuş örümcek ağını seyrediyorsunuz uyumadan önce. Tembellikten değil belki ama ihmalden dokunmadınız o örümcek ağına. Şimdi, eğer isterseniz onu alabilirsiniz oradan. Ama örümceğin de en az sizin kadar hakkı var bu evde. Hem sonuçta sinek yakalıyor kurduğu ağda. Yani faydası var. Doğrudan sizi hedef almıyorsa bırakın kalsın öyle. Yatak odasından çıkılan balkon evin en az kullanılan bölgesi olduğu için pislik içinde. Bugüne kadar rahatsız olmadınız bundan ama emin olun olacaksınız. İlk fırsatta temizleyin. Yoksa odaya her girdiğinizde suçluluk duymanıza neden olacak bu.

Banyoda hiç karıştırmadığınız çekmeceler var. Evet, o elektrikli tıraş makinesini siz aldınız. Beş yıl kadar önceydi. Birkaç ay heves edip kullandınız, sonra attınız o çekmeceye. O gün bugündür duruyor orada. Havluların yarısı eskimiş, yerbezi olarak bile kullanılmaz. Yeni olanları en üste koymuşsunuz onları kullanıyorsunuz aylardır. Eskileri temizlemenin vaktidir. Bugüne kadar, duşakabinin kırılan kapısını dert etmediniz. Kapının yerine astığınız plastik perde duş yaparken ıslanıp da vücudunuza her yapıştığında nefret ediyorsunuz. İnanın ilk yapacağınız şeylerden biri Google’a “duşakabin” yazıp fiyatlarına

bakmak olacak. Banyo kapısının arkasına iliştirdiğiniz askılık ne kadar da sakil. Mekânın atmosferine ne kadar da aykırı duruyor. Daha şık bir askılığı hak ediyor banyonuz oysa. Çözüm: yüce Google. Dolu küvette uzun bir banyo keyfi ancak film karakterlerinin tadını çıkardığı bir zevkti. Artık sizin de böyle bir lüksünüz var. Sahi, filmlerdeki karakterler o kadar zamanı nasıl bulur? Her on banyo sahnesinden beşi, köpüklerin taştığı bir küvetin içinde geçer. Oysa gerçek hayatta olmaz böyle şeyler. Film dediğiniz şey gerçekten “hayal satıyor”. Yeri gelmişken, filmlerde olup da gerçek hayatta olamayan başka bir şey daha vardır. Kadın ve adam tanışır, sonra eve gidip sevişirler. Ve hemen her filmde, kadın sabah uyandığında adamın gömleğini giyer. Filmlerdeki küvet sahnelerini gerçeğe dönüştürebilirsiniz ama aklınızda bulunsun: Gömlek fantezisi kadınların değil, erkek yönetmen ve senaristlerin rüyasıdır.

Biz yapabileceklerimize dönelim. Misafir odasındaki dolabı fark ettiniz mi? Ne kadar çok gereksiz eşya varmış evde. Atmaya kıyamamışsınız ama göz önünde olsun da istemiyorsunuz, tıkıştırmışsınız en az girdiğiniz odanın deliklerine. Ve evet, misafirler için koyduğunuz yastık ortopedik ama siz pamukluda uyuyorsunuz. Bir şekilde karışmışlar. Ortopedik olan sizinkiydi belki de ama oraya gitmiş. Artık o yastık sizin başınızın altına konulabilir.

Hatırlar mısınız, kitaplığı ilk yaptırdığınızda bütün kitapları tek tek konularına göre ayırmış, sonra onları da kendi içlerinde alfabetik olarak sıralayıp öyle dizmiştiniz raflara. şimdi dikey duran kitapların üzerinde bir de yatay konulmuş olanlar var. Alfabetik sıra kalmamış zaten ama üniversite yıllarından bu yana taşındığınız her eve götürdüğünüz Engels’in *Anti-Dühring*’i, Pınar Öğünç’ün *Aksi Gibi*’si ile Derviş şentekin’in *Beş Parasızdım ve Kadın Çok Güzeldi* kitaplarının arasına nasıl girmiş olabilir? Edebiyat ve teori kitapları arasında üç raf var! Hayır, siz

Anti-Dühring'i üniversiteden sonra okumak için hiç elinize almadığınıza, diğer iki kitap da edebiyat rafında durduğuna göre bu iş nasıl oldu? Önemi yok. Zaten bir yıldır, "Bu hafta sonu kitaplığa bir el atayım," demiyor muydunuz? Tamam işte, illa hafta sonu olmak zorunda değil. Hafta içi yaparsınız siz de.

Fark ettiyseniz, sifon ince ince sızdırıyor. Banyodaki musluk biraz zor kapanıyor. Misafir odasındaki lambanın duyu bozuk. Mutfaktaki masanın vidaları gevşemiş, iki odadaki perdelerin britleri çıkmış. Arkadaşlarınızın doğum gününde hediye ettiği tablo için duvara çivi çakmanız gerekiyor. Eliniz biraz bu işlere yatkınsa halledebilirsiniz. Aksi halde kazaya davetiye çıkarmaya gerek yok. Ustasını çağırın halletsin. Bu işin en heyecanlı tarafı, sevgilinizin akşam işten eve geldiğinde yaptığınız bu küçük tamiratların farkına varması. Evde boş durmadığınızı, bir işe yaradığınızı görmesi. Zarif bir teşekkür, belki dudaktan bir buse. Ama fazla gaza gelmeyin. İşten yorğun argın gelen sevgilinizin bu küçük detayları fark etmeme ihtimali çok daha yüksektir. Yanmayan ampul, akıtan sifon, daha düne kadar evin en büyük sorunlarıydı sanki. Abartmayın. Altı üstü iki küçük tamir yaptınız.

Gelelim mutfığa. Ona iyi bakın, her ayrıntısını ezberlemeniz gerekecek. Tencereler hangi dolapta? Kepçeler, bıçaklar, tabaklar nereye konuyor? Artık, bulaşık makinesi her çalıştırıldığında içindekileri raflara yerleştirmek sizin göreviniz. Dolayısıyla neyin nerede olduğunu bilmek zorundasınız. İnanın, kullanım süresi geçmiş o kadar çok şey var ki dolaplarda. Buzdolabında, onun yanındaki "kuru bakliyat" dolabında bir saatinizi harcayacaksınız. Kullanım tarihi geçmiş reçeller, baharatlar, soslar, hazır çorbalar, makarnalar, konserveler...

Ama bütün bunlar mutfakla ilişkinizin teknik kısımları. Hasbelkader makarna, menemen, pilav, omlet yap-

mayı biliyorsanız, meseleye, “giriş” düzeyinde hâkimsiniz demektir. Çünkü bir süre sonra yenilerini öğrenmek için harekete geçmek zorunda kalacaksınız. Zaten bütün günü evde geçiriyorsunuz. Önce öğlen yemekleri için küçük şeyler yapmayı öğrenme ihtiyacı oluşacak. Sonra, “Akşam dışarıdan söylemeyelim, bir şeyler yapayım. Hem sürpriz olur” naifliği kandıracak sizi. Bundan kaçmayın. Tembellik zamanları iyi yemekler yapmayı öğrenmek için biçilmiş kaftandır. Hem artık her yemeğin on yedi değişik tarifi internette var. İstedığınızı yapabilirsiniz. İlk denemelerde “anne tadı” bulamayacaksınız. Ama yılmayın. Sevgiliniz, arkadaşlarınız önceleri sırf çabanızı takdir etmek için seslerini çıkarmadan yiyecekler. Zaten kötü bir kariyer sınavı veriyorsanız, nerede bırakmanız gerektiğini yine onlar söyleyecektir. “Akşama aç gel mücver yapacağım,” cümlenize karşılık, sevgiliniz ya da arkadaşlarınız üç kez üst üste, “Abi yorma şimdi kendini dışarıdan söyleriz,” derse, mutfaktan koşarak kaçmanın vakti gelmiş demektir. Bu iş size göre değil. Onları mutlu edecek başka bir uğraş bulmanız gerek. Rahat olun, yemeklerinizin lezzeti giderek yükselen bir başarı grafiği çiziyorsa teşvik edileceksiniz zaten.

Yemek yapma özgüveni önemlidir. Eliniz alıştıkça kendi tarzınızı oluşturmaya başlayacaksınız. Özgüveniniz giderek katlanacak: “Balığa limon sıkılmazmış. Peh! Biber, domates ve soğanı önceden yağladığınız tepsiye halka halka keserek yayın. Üzerine pulları ayıklanmış ve her iki tarafına da boyuna ince çizikler atılmış çipuraları yerleştirin. Balıkların içine birer sarımsak ve defneyaprağı koyun. Başka bir kaba bir adet limonu sıkın, zeytinyağı ekleyin, biraz karabiber ve tuzu unutmayın. Bu sosu karıştırdıktan sora çipuraların üzerine, içine güzelce yayın. **A**ttın fırına. Alın size yeryüzünün en iyi çipura tarifi!”

Haftada en az bir kere yediğiniz kuru fasulyeye kimyon ve şeker atıldığını öğrendiğinizde dünyanın en önemli bilgilerinden birisi olacak sizin için. Domatesli biberli bulgur pilavını en son Adanalı ev arkadaşınız yapmıştı üniversitede. Çok sevmiştiniz. İşte size geçmişi yâd etmek için bulunmaz bir fırsat. Bir iş gezisinde kaldığınız otelin mükemmel omletler yapan aşçısından işin püf noktalarını öğrendiğinizden bu yana herkes omletlerini zi konuşuyor olabilir. Ama şimdiye kadar omleti havaya atıp pişmemiş tarafını tavaya düşürmeyi denemediniz bile. Çünkü rezil olmaktan korktunuz. Ama şimdi bunu her sabah denemek için fırsat var elinizde. Bırakın omlet yere düşsün. Ocağı kirletsin. Bir süre sonra nasılsa el alışkanlığınız gelişecek. Sırf bunu göstermek için bile arkadaşlarınızı kahvaltıya çağıracaksınız.

Bir uyarı: Mutfakla ilişkide duygusallığa yer yoktur. Kendinizi çok fazla kaptırırsanız bir süre sonra sizden başkasının orada olmasına tahammül edemezsiniz. Sevgiliniz, ev arkadaşınız mutfaka her girdiğinde ayakaltında dolaşıyorlarmış gibi hissetmeye başlarsınız. Çekmeceleri her açtıklarında, buzdolabına her hamle yaptıklarında tüyleriniz diken diken olur. Birileri alenen mahreminize tecavüz ediyormuş gibi hissedersiniz. Gereksiz gerginlikler oluşmaya başlar. En sevdiğiniz tavanız, favori tencereniz, vazgeçemediğiniz bıçağınız, sırf kullanmış olmak için çorba yapma ihtiyacı hissedeceğiniz kâseleğiniz oluşmaya başladığı anda artık işsiz değil “ücretsiz ev emekçisi” olmuştunuz demektir. Sabah uyandığınızda bir an önce güzel kahvaltı hazırlamak, sofrayı topladıktan hemen sonra akşam için fasulye ayıklamak gibi saplantılarınız oluşmaya başlar ki bu sizi işsiz ve tembel olmaktan çıkarır. Burada önemli olan “zevk için” mutfakta bulunmak. Bunu aklınızdan çıkarmayın! *Ver Fırna* programını güzel yemek nasıl yapılır diye değil, katılımcıların

sakilliklerini görmek için izleyenlerden olmalısınız! Sevgiliye, arkadaşlara yapılan yemeklerle bir aşçı kariyeri olmaz. Buradan restoran zincirine giden bir başarı öyküsü çıkmaz.

Sizin için en az mutfak kadar önemli olacak ikinci mekân salon olacak. Evinizin bir çalışma odası varsa da günün büyük kısmını burada geçireceksiniz. Çünkü diğeri adı üstünde “çalışma odası”. Yani çalışanlar için düzenlenmiş bir mekân. Orası düzenli işi olanların, eve iş getirdiklerinde ya da evden çalışmak zorunda kaldıklarında kullanılması için tasarlanmış. Üstelik o oda, işten arta kalan zamanda –çoğunlukla geceleri– salondaki gürültüden, televizyonun sesinden uzaklaşmak için bir sığınak olarak anlamlı.

Çalışma odası akademisyenlik, roman yazarlığı gibi yüksek konsantrasyon gerektiren işlerden birisini yapıyorsanız o kadar sık kullandığınız bir mekân değil. Kaldı ki, artık gündüzleri evde olacaksınız. Sizi kimse rahatsız etmeyecek. Salon size birçok avantaj sunacaktır. Öncelikle televizyon elinizin altında olacak. İstedığınız zaman elinize kumandayı alıp kanalları tek tek ve amaçsızca dolaşabileceksiniz. Müzik seti de orada haliyle. En önemlisi kanepeler. Çünkü koltukta ya da sandalyede oturarak bir şeyler okunmaz. Canınız gazete, kitap, dergi okumak istediğinde kanepeye uzanma lüksü olmadıktan sonra “tembellik hakkı” ne işe yarar ki! Üstelik raflar okunmamış onlarca kitapla dolu. Aylık dergilere son iki aydır bakacak fırsat bile bulamadınız. Bir de geçmişte alıp arşive kaldırdığınız ve yüzüne bile bakamadıklarınız var. Çalışırken kaçırdığınız her şeyi yakalayabilirsiniz artık. Geçmişte “zamanı gelince” diye bir kenara koyduğunuz her

ne varsa hepsini hayata geçirebilirsiniz. Ama kanepenin önemli. Kitap mı okuyacaksınız, yatay pozisyon gerek. Film mi seyredeceksiniz, gerek değil, şart!

Salonun duvarlarında asılı duran tablolar, fotoğraflara ilk defa bu kadar dikkat kesildiğinizi fark etmeniz uzun sürmez. “Yağlıboyaymış ya bu tablo? Bu fotoğrafta Uğur da var mıydı ya, hiç fark etmemişim. Turgut Yüksel daha çömezken vermişti bu çalışmayı, hatırı sayılır bir sanatçı şimdi, ileride kesin para eder,” şeklinde konuşma baloncukları geçiyor aklınızdan. Koltukların yerlerini, yemek masasının pozisyonunu, sehpayı iyi hesaplayın. Artık gününüzün büyük kısmı burada geçecek. Kendinizi konumlandıracak bir yer bulmanız gerekiyor.

Ama dikkat! Ani ve büyük değişiklikler evde yaşayan diğer canlıları tedirgin eder. Salona yavaş yavaş yerleşmeli, sabırlı bir şekilde meşruiyetinizi kazanmalısınız. Zaten mutfaktaki mutlak hâkimiyetiniz çok yakında can sıkılmaya başlayacak. Şimdilik ilk yapmanız gereken, gündüzleri yemek masasının bir ucunu çalışmak için kullanmak. Sabah ortopedik sandalyeyi oraya çekip bilgisayardaki işlerinizi halledebilirsiniz. İlk günlerde akşam her şeyi olduğu gibi bırakmaya özen gösterin. Sonra yavaş yavaş gazeteleri, dergileri, kitapları masada unutmaya başlayın. Ancak derli toplu dursunlar bir köşede. Küçük uyarılar alırsınız ama önemli değil. Bir sonraki aşama bilgisayarı da masada bırakmaktır. Eğer kalabalık bir aile değilseniz zaten koca masanın bir köşesi yemek için yetecektir. Bırakın diğer köşe çalışmak için düzenlensin. Siz durumu normalleştirdikçe evdekiler de buna alışacaktır. Bir de bakmışsınız akşam yemeğinde masanın bir köşesinde siz, karşınızda sevgiliniz, diğer ucunda ise bilgisayarınız var! Yanında da o gün okuduğunuz kitaplar, dergiler. Bu durum meşrulaştıktan sonra, eğer salonunuz uygunsa, çalışmak için küçük bir masa daha koyabilirsi-

niz bir köşeye. Bu, evin diğer sakinleri için en normal çözümmüş gibi gelecektir. “Abi git çalışma odasına,” deme hakkını kendilerinde bulamayacaklardır.

Salonun bir avantajı daha var. Evinizde bir balkon varsa, mutlaka salondan çıkılıyordur. Balkon arada bir nefes almanız için gerekli. Üstelik sigara içiyorsanız ve evde yasaksa, zaten belirli aralıklarla balkona çıkmanız gerekecek. Çalışma odasından sigara için yapılan uzun seyahatler bir süre sonra can sıkıcı bir hal alabilir. Oysa salondan bir adımda balkondasınız. Balkonunuz müsaitse küçük bir masa ve sandalye koyun. Güzel havalarda daha çok vakit geçireceksiniz çünkü. Yan apartmandaki komşunun, balkondan psikopatça size bakan kedisi ilk başta tedirgin olmanıza neden olsa da bir süre sonra onu görmeyince eksiklik hissedeceksiniz. Karşı apartmanın beşinci katındaki üniversiteli gencin balkonuna ektiği domateslerin kızarışını, yan çaprazda bulunan ve mutfak perdesi olmayan dairedeki kadının her gün ne yemek yaptığını izlemek günlük rutininiz haline gelecek. Karşıdaki camiye namaz vakitlerinde kimlerin girip çıktığını ezberleyeceksiniz bir süre sonra. Karşı apartmanın dördüncü katındaki gençler taşındı örneğin. Aylar sonra o dairenin neden hâlâ boş durduğuna dair kafa yoracaksınız. Sizin oısa asla boş tutmazsınız, verirsiniz kiraya, oh mis! Her işsiz girişimcidir aynı zamanda!

“Tembellik hakkı”nın evde geçirilen zamanları şaka-yal gelmez. “Tembellik” ile “hımbıllık” arasında çok ince bir çizgi var ve öteki tarafa ne zaman savrulduğunuzu ancak sevdikleriniz endişeli gözlerle size bakmaya başladığında anlarsınız. Tembellik de tıpkı çalışmak gibi disiplin gerektirir. Yeni bir yemek öğrenmeli, izlemediğiniz

bir filmi görmeli, arkadaşlarınızın dergilerine yazılar yazmalı, evden halledilebilecek bir sosyal sorumluluk projesinin parçası haline gelmelisiniz. Ve evet gerçekten, yıllardır aklınızda dönen kitap fikrini, bir hikâye haline getirip hayata geçirmek için adım atmalısınız. Bütün bunlar ciddi bir disiplin gerektirir. Bir işiniz varken yapılan çalışmadan farklıdır ancak buradaki durum. Siz artık istediğiniz işler için çalışma, canınızın çektiğini yapma lüksüne sahipsiniz. Bu özgürlüğünüz karşılığında istediğiniz kadar para alamayacaksınız o kadar. Zaten önce de istemediğiniz işleri yapmak için para alıyordunuz.

Tembellik zamanlarının selameti için birinci kural disiplinse, ikinci kural da sürekli kafanızda ertesi güne dair bir planın olmasıdır. Hele de o günü evde geçirecekseniz. Bunun için “uyku tuzağı”ndan uzak durmak zorundasınız. Gece geç saatlere kadar ayakta kalıp ertesi gün öğleden sonra uyanma özgürlüğü işsizliğin sağladığı büyük bir lüksmüş gibi görünür. Bu bir yanılsamadır. Çünkü siz yıllar boyunca sabah-akşam mesaisine alıştınız. En verimli çalıştığınız gün dilimi bu. Vücudunuzun ritmini, çalışma kültürünüzün özelliklerini inkâr etmeyin. “Çalışma hayatı”nın iyi taraflarını alabilirsiniz, sıkıntı yok.

“Nasılsa vaktim var, akşam yaparım,” demek “uyku tuzağı”na giden ilk adımdır. O akşam hiç gelmez. Çünkü sabah, öğle, akşam kavramları iş hayatını disipline etmek için uydurulmuştur. Çalışanlar sabah işe gider, öğlen mola verir, akşam da evlerine dönerler. Akşamın işten çıkış saatiniz olduğu günler geride kaldı. Eskiden, “Akşam yaparım,” diye ertelediğiniz şeyi bitirdiğinizde, ertesi gün sizi işte idare edecek kadar uyumanızı sağlayacak bir zaman bırakıyordunuz kendinize. Oysa şimdi istediğiniz saatte uyuyabilirsiniz. Sizin akşamınız, gece yarısında başlasa kim ne diyebilir ki! Unutmayın siz bir yaratıcı değilsiniz. Romanlarınız on binler satmadı. Gece gündüz ça-

lışarak Cannes'da en iyi senaryo ödölünü (tamam Altın Portakal'a da razısınız) almak gibi bir derdiniz yok. Sadece istediğiniz işleri yapmak istiyorsunuz.

Bu yüzden "tembellik hakkı"nın gerektirdiği disiplin e uymanız gerekiyor. Eskisi gibi sabah 07.00'de kalkmak zorunda değilsiniz artık ama en geç 09.00'da ayakta olmaya özen gösterin. Kahvaltınızı ettikten, balkonda sigaranızı tellendirip komşuların yoklamasını yaptıktan sonra bilgisayarınızın başına geçip gündemde ne var ne yok bakabilirsiniz artık. Ama bu size akşama kadar, Facebook, Twitter'da vakit geçirme hakkı vermez. O zaman tembel değil, ergen olursunuz. Bu da bir tuzaktır. Sabah gündemine baktıktan sonra, bir gün önceden planladığınız işlere geçebilirsiniz artık. O gün hangi kitabı okuyacağınızı, arşivden çıkardığınız hangi derginin sayfalarını karıştıracığınızı siz bilirsiniz.

Öğle yemeği için mümkün olduğu kadar az masraflı ama leziz şeyler yapmaya özen gösterin. "İnsan yalnızken canı yemek yapmak da istemiyor" sözü büyük bir yalandır. Yalnızken, sadece kendinize yaptığınız yemekler en güzel ve risksiz olanlardır. Kimsenin beğenip beğenmemesi umurunuzda olmaz!

Tembelliğin ilk günlerinde biraz zorlanabilirsiniz ama günün öğleden sonraki bölümünü (ya da en az iki saati) hep boş vakit bulunca yapmak istediğiniz bir uğraşı ayırın. Nasılsa evde vakit geçirmeye başladıktan bir süre sonra çılgın fikirler gelmeye başlayacak aklınıza. Hayatınızı kaleme almak isteyeceksiniz, üniversite yıllarınızı anlatan bir kitap yazma fikri geçecek aklınızdan. Bir blog açma düşüncesiyle dolup taşacaksınız. Elişleriyle uğraşmak isteyeceksiniz. Mesela resim yapsanız. Lisede çok iyiydiniz hatırlar mısınız? Resim öğretmeninizi sizi güzel sanatlara gitmeniz konusunda ikna etmeye çalışmıştı da siz fazla para kazanmak umuduyla daha prezan-

tabl bir bölümü tercih etmişsiniz. Hiçbir şey için geç kalınmaz.

Çalışmanın size unutturduğu şeyleri hatırlamanın tam da zamanıdır işte. Her gün en az iki saat bu unuttuklarınızı hatırlamaya çalışın. Resimleriniz en büyük galerilerde sergilensin ve büyük paralara satılsın, müziğiniz stadyumlarda inlesin herkes imza almak için peşinizden koştursun diye değil, kendiniz için. Bunca yıldır ihmal ettiğiniz özelliklerinizden, yeteneklerinizden, okumadığınız kitaplardan, yazmadığınız yazılardan, kaçındığınız düşüncelerden özür niyetine.

“Tembellik hakkı”nın en çok zevk veren tarafı budur. Çalışmayı kendiniz ya da sevdikleriniz için yapmak.

DIŞARIDA MUTLU BİR DÜNYA VAR

Evde kendinize göre bir düzen kurdunuz. Rahatınız yerinde. İşsiz olmanın yarattığı fırsatlar yalnızca bununla sınırlı değil elbette. Çalışırken hayalini kurduğunuz “dışarıdaki mutlu dünya” sizi bekliyor. İnsan çalışırken dışarıda akıp giden hayata imrenir. Sanki dışarıda mutlu bir dünya var da, kendisini içeride hapis gibi hisseder. İşte size dışarıyı keşfetme fırsatı!

Tembelin dışarıyla kuracağı ilişki de tıpkı ev gibi planlı ve programlı olmak zorundadır. Bir anda her yere saldırırsanız hem hiçbir yere yetişemezsiniz hem de hiçbir şeyin tadını tam olarak alamazsınız. O yüzden sakın olmakta, ufak adımlarla dünyaya açılmakta fayda var. Dışarıyı keşfetme serüveni obur bir tüketimle değil, sabırlı bir gözlemlerle gerçek amacına ulaşabilir ancak.

Kaldı ki, evde geçirdiğiniz zamanlarda farkında olmadan dışarıyla ilk temasları da kurdunuz zaten. Apartman sakinlerini daha yakından tanıdınız örneğin. Üst kattakilerin ergen çocuklarının evde futbol oynayıp gürültü yaptığını; alt kattakilerin de yeni doğmuş bebekleri yüzünden uykusuz geceler geçirdiğini biliyorsunuz. Giriş katta yaşlı bir amca görüyorsunuz hep meğerse karısı yatalakmış. Onun üstündeki genç kadın ise mutsuz bir evliliğin ardından kendini sizin binaya atmış. Belki de bu

yüzden hep hüznü. Kim bilir yeniden âşık olsa daha iyi hissedecek kendisini. Onun bir üstündeki emekli çift apartmanın bütün bilgisine sahip. Bugüne kadar bir tek sizin hakkınızda fazla bilgileri yoktu. Şimdi her gördüğü yerde size selam veriyor beyefendi. Üst kat komşudan açıyor lafı, belli ki malzemesi en bol onlar. Sizden de karşılığında bir şeyler almak istiyor.

İşten ayrıldığınızı ve evde daha çok vakit geçireceğinizi öğrenen yönetici ne de sempatiyle yaklaşıyor size. Hatta şimdiye kadar kapınızı çalmayan adam, son zamanlarda apartmanla ilgili her şeyi danışıyor. Tuzaktır bu. Belli ki, artık yöneticilikten sıkılmış. Üçüncü kattaki emekli öğretmene devredemediği için sizi yokluyor. Mesafenizi koruyun. Yoksa çok kısa süre içinde, bir mazeret uydurup artık yöneticilik yapamayacağını söyleyecek ve bu işi size devretmeye çalışacak. Apartman yöneticiliği basit gibi görünür ama son derece kurumsal bir iştir. İşsizlik, kurumsal ilişkileri yeniden üreten bütün makamları reddetmeyi gerektirir!

Çalışırken, ev-iş arasında standart bir güzergâhınız vardı. Evden çıkıp metro, metrobüs, otobüs, dolmuş, vapur ya da servise ulaşmak için her gün bu yolu kullanıyordunuz. Sabah giderken sigaranızı, akşam eve dönerken ekmeğinizi aynı bakkaldan alıyordunuz. Yol üstünde bir de manav varsa değmeyin keyfinize. Oysa şimdi yalnızca bir güzergâhınızı kullandığınız mahallenizi tanımak için fırsatınız var. En son üç yıl önce geçtiğiniz üç alt sokaktaki evlerin yarısı yıkıldı çoktan. Hepsi üç-dört katlı ve bahçeliydi. Biraz da eskiydiler açıkçası. Şimdi kat karşılığı verilmiş çoğu, bir örnek yepyeni apartmanlar dikilmiş yerlerine. O eski apartmanların güzelim bahçeleri kalmamış, müteahhitler kendilerine de daire çıkarabilsin diye. İki katlı bahçeli bir ev vardı o sokakta. Birkaç yıl önce yaşlı bir çift görmüştünüz ikinci katın geniş balko-

nunda, kadeh tokuşturuyorlardı. Sizin bu sokağa girmediğiniz zamanda, birbiri ardına hayata gözlerini yumdu ikisi de. Önce kadın öldü. Sütünü içtikten sonra uyuya kaldığı kanepede. Dünyanın en güzel ölümlerinden birisiydi. Adam çok fazla dayanamadı buna, iki ay sonra o da gitti peşinden. Erkek olanı doktor, kadın olanı gazeteci; iki çocukları vardı. Önce anne babalarının hatırasına saygıdan evi kiraya verip aynen korumak istediler ama müteahhit öyle cazip bir teklifle geldi ki, hayır diyemediler. şimdi o güzelim bahçeli iki katlı binanın olduğu sokakta durmuş, yerine kondurulan kazulet yapıya bakıyorsunuz. Birbiri ardına yükselmiş bir örnek apartmanlara benzeyen, bahçesi kalmamış bu modern binada oturuyor gazeteci olan. Doktor, kendi payına düşen daireleri kiraya verip terasında saksı içinde çam ağaçları olan bir rezidansın dokuzuncu katına taşındı. Yaşlı çiftin kadehlerini tokuşturduğu balkon artık yok. Hiçbir yeni binada zaten artık balkon yok!

Çalışmak tekrarlar toplamıdır.

Aynı güzergâhı kullanır, aynı bakkaldan manavdan alışveriş yapar, ayda birkaç kere markete gider dolu torbalarla eve dönersiniz. Hafta sonu izin günlerinde öğlen randevuları için aynı kafeyi, akşam biraları için aynı barı tercih edersiniz. Gittiğiniz meyhanenin mezeleri güzel, garsonları tanıdık olduğu için vazgeçemezsiniz (Vazgeçmeyin de zaten. İşsiz de olsanız meyhanede sadakat önemlidir. Tanıdık garson daha önemlidir). İşyerinde sigara molasını kiminle vereceğiniz, serviste kimin yanına oturacağınız belirlenmiştir. Her sabah ve akşam belirli saatteki vapura binersiniz. Annenizi hangi zaman aralığında arayacağınız, kitabı saat kaçta okuyacağınız, tatile

ne zaman çıkacağınız, kitap ve dergileri nereden alacağınız bellidir ve her şey birbirini tekrar edip durur.

Çalışmak standartlar toplamıdır.

Bir markete ya da manava gittiğinizde alacağınız şeyden çok satın alma eyleminin kendisiyle meşguldünüz: “Bir marul, bir kilo domates, dört-beş salatalık, iki kilo da mandalina.” Sonra torbaları yüklenip evin yolunu tutar, malzemeleri buzdolabına yerleştirir, afiyetle yersiniz. Çoğu zaman fiyatlarına bile bakmazdınız. Artık, manav tezgâhını uzun uzun izleme, marullar taze mi, mandalina ekşi mi domatesler ezik mi diye kontrol etme fırsatınız var. Müşteri çok değilse, çalışanlarla sohbet etme, “Patates niye bu kadar pahalı?” diye sorma, yerli karpuzun çıkıp çıkmadığına dair merakınızı giderme hakkına sahipsiniz. Her gün ekmek ve sigara aldığınız bakkal Sivaslıymış. Acaba seçimlerde oyunu kime verecek? Doğrudan sorulmaz bu. Ama sigaranızı aldıktan sonra seçimler üzerine bahis açıp ağzını yoklayabilirsiniz. Biraz daha muhabbet ederseniz mahallenin genel eğilimi hakkında fikirler de verecektir size. Müşteri sadece sigara, ekmek ve gazete alıyormuş mesela. Yumurta için bile markete gidiliyormuş artık. Demek ki, ekonomik gidişten memnun değil. Küçük esnaf işte, ekonomi daha da kötü olmasın diye istikrar için oyunu iktidar partisine verecekmiş. Ama gözlemlerine göre ana muhalefet partisinin seçim vaatleri epey ilgi görmüş halk arasında. Ama o istikrardan yana.

On beş yıl şirketlerde çalıştıktan sonra “artık yeter” deyip istifa eden, kenara koyduğu parayla mahallenizde nezih bir kafe açan kadının “te rö rö” uzantılarının meclise girmesi ihtimalinden duyduğu derin kaygıyı paylaş-

mamak için bir daha oraya uğramayacak; küçücük dükânında yufka ve mantı satan Kırşehirli Ahmet'i kapının önünde, belli ki sahaftan alınmış, eski püskü *Yorgun Sa-vaşçı* romanını okurken gördüğünüzde keyfiniz yeniden yerine gelecek.

Çalışmak muhafazakârlıktır.

Çalışırken hep zâman yokluğunu, hızlı hareket etme zorunluluğunu bahane ederek bildiğiniz mekânlardan vazgeçmediniz. Yeni yerler keşfetme, başka bir yerin kahvesini tatma fırsatından uzak durdunuz. Şimdi yılların muhafazakârlığını üzerinizden atma zamanıdır. Fakat, yeni yerler keşfetmek adına önünüze gelen her mekâna girip bir şeyler denemeye kalkmayın. Hafızanızı biraz zorlayın. Mutlaka bir arkadaşınızdan ya da okuduğunuz gazeteden aklınızda kalan yerler vardır. Hatta arkasında bahçesi varmış, gazete, dergi okumak için bire-birmiş. Caddenin kalabalığından uzakta, sessiz bir vaha adeta! Bu önemlidir. Çünkü bugüne kadar bir kafeye gidip yalnız başınıza oturmadınız. Ya birisiyle buluştunuz ya da topluca gittiniz. Sessizlik sizin için aranan bir özellik değildi. Ama şimdi tek başınıza olacaksınız. Elinizin altında günlük gazeteler ya da bir dergiyle gidip kahvenizi yudumlayacaksınız. Belki de evde çalışmaktan sıkıldığınız için değişiklik olsun diye bilgisayarınızı çantanıza atıp “kalabalıklar içinde ama kendi başınıza” işinizi görmek isteyeceksiniz. Bu yüzden böyle mekânlara ihtiyacınız var.

Taze tembelin kafedeki tedirginliği az şey değildir hani. Eğer önceden bildiğiniz bir yer yoksa, kendinizi rahat hissedeceğiniz mekân bulmak ilk başlarda zorlayabilir. Öncelikle içerideki ortamın sizin çalışma ritminize

uygun olması gerekir. Her mekânın bir müdavim kadrosu vardır ve onlar kendilerini evlerinde gibi hissederken, siz misafir olarak huzursuz olabilirsiniz. Mekân sahibiyle, müdavimlerle ilişki kurmanın kuralları vardır. Siz ofis ortamında harala gürele çalışmaya alışkınsınız ama buraların olayı sessizliktir. İlişkiler seviyeli ve mesafeli olmak zordur. Müdavimlerin çoğu ya yakında gidecek bir yer olmadığı için ya da *trendy* bulmadıkları için kütüphaneye gitmeyenlerden oluşur. Kütüphaneden farkı düşük yoğunluklu bir iletişime izin verir bu mekânlar ama samimiyet gereksizdir. Siz de dahil herkes oradayken yaratıcılığının zirvesindedir. O an o mekânda ülkede şimdiye kadar yazılmış en iyi dizinin, gelecek yıl festivalleri kasıp kavuracak bir filmin, çok yakında bestseller olacak bir kitabın sancılı doğum süreçleri yaşanıyor *çünkü*. Bu yüzden herkes çok ciddidir. Siz de bu ciddiyetin parçası olmalısınız.

Bir başka seçenek ise müdavimleri oturmuş bir mekân yerine yeni bir tane seçmek. Yeni açılan ve sizin çalışma koşullarınıza uygun yeni bir mekânı seçip oranın ilk müdavimlerinden olabilirsiniz. Böylece patronla ilişkiyi en baştan sağlam kurarsınız. Bu önemlidir. İlk günlerde “ayıp olmasın” diye üç saatlik çalışma için üç kahve içip mide fesadının sınırlarına yaklaşmak olasıdır. İlerleyen dönemlerde tek kahve ile saatler geçirebilmenin koşulu patronla iyi ilişki ve mekân müdavimliğidir. Öte yandan siz ilk müdavimlerden olduğunuz için yeni katılanlarla ilişkinizi de en baştan tanımlarsınız. Artık onlar sizin şekillendirdiğiniz çalışma biçimine saygı duymak zorundadırlar.

Bu tür mekânlar, size yalnız olmadığınızı hissettirir. Ne kadar çok işsiz varmış, diye düşünürsünüz. Hele hele kentin “gözde” semtlerinden birinde oturuyorsanız ya da oraya ulaşımınız kolaysa, çalışmadan da yaşanabileceğini görmek sizin için moral verici olacaktır. Gerçi bir süre

sonra gittiğiniz kafelere takılanların bir kısmının üniversite öğrencisi, bir kısmının mirasyedi, bir kısmının da *freelance* çalışanlar olduğunu öğrendiğinizde canınız biraz sıkılacak ama olsun. Siz güzel havada evde kalmak istemediğinizde, kendinizi atabileceğiniz ve tembelliğin tadını çıkaracağınız mekânları arayıp bulma çabanızdan vazgeçmeyin.

Tıpkı işe gidip gelirken yaptığınız gibi yıllar yılı yaşadığınız semtin en çok anacaddelerini kullandınız. Yalnızca bildiğiniz mekânlara giden yollar sizin dağarcığınızda. Şimdi artık, semtin bütün sokaklarına girme vaktidir. Daha önce görmediğiniz bir lokantada damak tadınıza yeni deneyimler ekleyebilir, yaşlı bir kadının işlettiği sahafı keşfedip ilginizi çekecek yayınları kurcalayabilirsiniz. Mesela bakın bir sokak var, bütün apartmanların yan duvarları graffiti ile bezenmiş. Kocaman bir öfkeli kadın resmi yapmışlar duvara boydan boya. Sokaklardaki kedilerin özgürce oradan oraya sallanarak yürüyüşlerini, sere serpe uzanıp hayatın tadını çıkarışlarını gördüğünüzde “tembellik hakkı”nın kıymetini daha da iyi anlayacaksınız. Kedi ile köpek arasındaki farkın en belirgin şekilde ortaya çıktığı yer sokaktır. Kediler sokaklarda özgürce dolaşıp dururken, köpeklerin sahiplerinin elindeki tasmaların boyu kadar özgür ve yalnızca tuvaletlerini yapabilecekleri bir süre kadar evlerinden dışarı çıkarıldıkları gerçeği can sıkıcıdır. Köpekler hüzünlüdür bu yüzden. Özenerek bakarlar kedilere ve içten içe sinir olurlar. Siz şimdi, tasmanızdan kurtuldunuz. Köpeklerin başkaları tarafından kontrol edilen hayatlarına içlenirken, sokaklarda gamsızca yayılan kedilere daha yakın hissedeceksiniz kendinizi.

“Eskiden de duvarlarda bu kadar çok yazı var mıydı? Yoksa Gezi’den sonra mı oldu bütün bunlar?” Geçtiğiniz sokaklardaki duvar yazılarını gördükçe aklınıza gelen ilk soru bu olacak. Yazıların içeriğinden hangi döneme ait olduğuna dair bir oyun icat edebilirsiniz. “Yaşasın Halkların Kardeşliği” herhangi bir zamana ait olabilir? “Sokak Çok Güzel Gelsene”, kesin Gezi zamanından kalma. “Birtirdin beni Ayselllllll!” Birkaç yıl önce yazılmış muhtemelen, şimdi Aysel’i hatırlamıyordur bile bu ergen.

Mahallenin yaşlı teyzeleri ya sabah marketler açılır açılmaz ya da öğleden sonra 14.00 ile 17.00 arasında so-kağa çıkar. Öğleden sonra çıkanlar sakın adımlarla kaldırımları arşınlar, alışveriş için önce fırına, sonra kasaba, ardından markete ve son olarak manava uğrayıp eve dönerler. Alışveriş yapmak için onların ayak izini takip edin. Her şeyin en iyisini onlar bilir. Onların aldığından siz de alın hemen. Teyzelerin bütün bu serüven sırasında “iki dakika soluklanmak” için seçtikleri bir yol üstü dinlenme tesisi mutlaka vardır. Genellikle alışverişten dönerken, buraya uğranılır. Bir şey yenip içilmez. Yanlarına gelen garsona, “Evladım bana bir su ver,” denir. Eğer bu mola yerine alışverişe giderken uğranılıyorsa iki nedeni vardır. İlki, sağlam dedikodusu olduğuna inanılan bir tanıdık görülmüştür. İkincisi de, alışveriş için istihbarat toplama ihtiyacı hasıl olmuştur. Manavdaki marullar bugün nasıl, kirazlar ezik mi, iki gün önce alınan karpuz kelek mi çıkmış, biraz önce alışveriş yapanların gözü kaptaki etleri tutmuş mu, balık pazarının en ucuz ama en lezzetli günlük mahsulü hangisi gibi sorulara yanıt aramak için mola yerine uğramak icap edebilir.

Alışveriş dönüşünde verilen molalarda, eğer biri sormazsa genellikle alınan ürünlerden bahsedilmez. Ortak tanıdıkları çekiştirilir, gündem konuşulur. Aysel’in oğlu

boşanmış mesela. Tam anlamamış teyze ama büyük ihtimalle çocukları olmadığı içinmiş. Tabii kesin öyledir bak-sana evleneli iki yıl oldu daha ortada çocuk falan yok. Gerçi bu devirde çocuk sahibi olmak da zor anacım. Şimdiki gençler çok sabırsız. Üst kattaki çift çocukları olduktan sonra bir türlü kendilerine gelememiş. İkisi de çalışıyormuş, her akşam evden kavga sesleri eksik olmuyormuş. Bağırış çağırış, kavga, gürültü. Oysa ilk evlendiklerinde sevişme seslerinden uyunmazmış teyzenin evinde. Deme, o kadar yâni. O kadar kız. Şimdi birbirlerini boğazlayacaklar neredeyse. Çok sürmez boşanır bunlar. Alt kattaki kız da eve bir oğlan almış galiba. Çocuk çıkmıyormuş evden. Ay bazı ana babalar da çok genişmiş. Kızın annesi gelmiş geçen ay, bir hafta kalmış evde, çocuk da orda. Tövbe tövbe...

Dizi kritikleri değme eleştirmene taş çıkartır ama en çok magazin gündemine hâkimiyet şaşırtıcıdır. Bizim Öykü var ya... Hangi Öykü kız. Öykü Karayel yok mu? Magazin gazetecilerini pataklamış geçenlerde. Tuba Büyüüstün de saçlarını kazıtmış gazetede gördüm. Aman bir ara çok seviyordum onu ben, şöyle bir gelinim olsa keşke, diyordum ama Bergüzar'ın eline su dökemez o. Valla oğlum olsa Beren gibi bir kızla evlensin isterdim ben, dediğim dedik ezdirmiyor kendini kimseye. Aman kara kuru bir şey o da. O ne anasının gözüdür o...

Ha unutmadan, tabii hepsinin torunu en güzel, en sevimli, en zeki ve ninesini en çok seven çocuktur.

Bir de eskiden Köşem Apartmanı'nda kedileriyle yaşayan Ayla Hanım vardı ya, emekli öğretmen hani. Artık kendine bakamayacak kadar hastalanınca çocukları huzurevine yerleştirmişti. Eeee... Rahmetli olmuş. Allah mekânını cennet etsin.

Ölüm mevzusu rahatsız edicidir ve genellikle iyi hatıralarla gündem olması istenir. Erol Büyükbırç'a çok

üzüldüm kız... Derin bir sessizlik. Allah affetsin daha evliliğimizin ilk zamanları, bir keresinde bizim herife, Münire'ye gidiyorum diye yalan söyleyip Şahika'yla kadınlar matinesine gidip dinlemiştik rahmetliyi. Büyük hayranıydım ne yalan söyleyeyim. Aman ölümlü dünya ne bizim adam kaldı ne de o... Sıra bize ne zaman gelecek acaba? Konunun dönüp dolaşıp ölüme gelmesi molanın da bittiği anlamına gelir. Ama konu her zaman dönüp dolaşıp ölüme gelir...

Mahalleyi, semti yeniden ve yakından tanıdıktan sonra şimdi biraz daha uzaklara açılmanın vaktidir. Eğer büyük bir kentte yaşıyorsanız yapılacak ne kadar çok şey olduğunu fark ettiğinizde şaşkırmaktan kendinizi alamayacaksınız. Eğer İstanbul'da yaşıyorsanız, kent keşfedilmek için sizi bekliyor demektir. Eminönü'nden Sultanahmet'e ara sokaklardan çıkmak unuttuğunuz ya da hiç yapmadığınız bir şeydi. Oysa şimdi, Mısır Çarşısı'nda saatler geçirebilir, Kapalıçarşı'da her dükkânın önünde oyalanabilir, turistleri dikkatle süzebilirsiniz. İstanbul Lisesi'ni hep görürdünüz vapurla gidip gelirken ama yanına gitmek nasip olmamıştı. İşte o gün bugündür. Hasbelkader, yolunuz Sultanahmet'e düşmüşse bile hep meydan civarındaydınız. Oysa caminin arkasında keşfedilmeyi bekleyen ne çok sokak var.

Balat'ı hep duydunuz. Ama gezmeye vaktiniz olmadı hiç. Gidip tarihî dokunun içinde vakit geçirmenin vaktidir. Bir yandan yüzlerce yıllık tarihin içinde yolculuk edip sevinirken, öte yandan semtin dokusunun nasıl da bozulduğunu, eski evlerin bir bir yıkılıp yerine gözü doymayan orta sınıf kent sakinlerinin yaşaması için yapılan konutların dikildiğini görerek keyfiniz kaçabilir.

Şimdiye kadar hep Büyükada'ya gittiniz. Zaten o da iki yılda bir. Oysa Heybeli'de tam tur, insana Fransız Rivierası'ndaymış duygusu verir. Aceleci olmanıza gerek yok. Akşam son vapuru bekleyip iki kadeh rakı bile içebilirsiniz. Üstelik gitmek için vapurların tıklım tıklım olduğu hafta sonunu beklemenize gerek yok. Hafta içi gidip sakın sakın keşfedebilirsiniz. Heybeli'de manastırı, Burgaz'da Sait Faik'in evini dolaşmanızın önüne kim engel çıkarabilir ki?

Anadolukavağı'na en rahat Sarıyer'den gidilir. Yanılgıya düşüp Kadıköy civarından otobüse binmeyin sakın. Saatler sürer o yolculuk. Metrodan Hacıosman'da inip dolmuşla Sarıyer yaptıktan sonra, tekneyle Anadolukavağı'na on dakikada ulaşabilirsiniz. Kavak size İstanbul'un dışına çıktığınız duygusu verecektir. Sanki küçük bir sahil kasabasındaymışsınız. Sanki hep orada yaşamışsınız, isterseniz ömrünüzü orada geçirebilirmişsiniz gibi.

İşsizken masraflı planlar yapmak iyi değildir ama yolunuzu en az iki kere Fatih'e düşürmelisiniz. İstanbul'un en güzel yemekleri orada yapılır çünkü. Büryan kebabının, Hatay sofrasının tadına baktınız belki daha önce ama inanın İstanbul'da bundan iyisini bulamazsınız. Karadeniz pidesi için üşenmeyin kalkın gidin. İnanın çalışırken bu güzel yemeklerden tatmak için nakdiniz olacak ama vaktiniz olmayacak.

Çalışırken, hep kültür sanat etkinliklerini takip edemekten yakınırdınız. Kaçan filmler, gidilemeyen sergiler, henüz gezilmemiş müzeler... Şimdi bu eksiklikleri gidermenin vaktidir. İnternette yapacağınız kısa bir araştırma sonucunda ücretsiz ya da çok makul fiyatlarla gerçekleştirilen etkinliklerin sayısını gördüğünüzde şaşıracaksınız. Düzenli takip ederseniz, İspanyol sinemasıyla Franco dönemi korkularının kaynaklarını, Arjantin sinemasının dilinden Güney Afrika'yı öğrenebilirsiniz. Ni-

hayetinde Arjantin, Maradona, Messi, Tango ve Che'den ibaret değildir. Evet, kentte ücretsiz filmler gösteren, sergiler düzenleyen birçok kurum var. Sadece iyi takip etmeniz, doğru planlamanız gerekiyor hayatınızı.

Planlama işsiz insanlara özgüdür!

İşi olanlar plan yapmaz, rutinler yaratır. Bu rutini plan sanırsınız çalışırken; oysa planlama zamanı kendinize göre kullanma sanatıdır. Zamanınız yoksa planlanacak bir şey de yok demektir. Şimdi doğru planlarla filmler izleyebilir, sergiler dolaşabilir, en sevdiğiniz yazarın eserlerine dair uzmanların konuşacağı bir etkinliğe gidip ufkunuzu genişletebilirsiniz. Yalnızca bildiğiniz sanatçıların değil, adını daha önce hiç duymadığınız, kim olduğu konusunda en ufak bir fikrinizin dahi olmadığı insanları keşfedebilir, onların eserleriyle buluşabilir, bambaşka dünyaların kapılarını aralayabilirsiniz kendinize. Attila József'in yoksulluk, savaş, şizofreni ve faşizme karşı mücadeleye geçip kendisini bir trenin altına bırakmasıyla son bulan hayatının ayrıntıları keşfedilmeyi bekliyor misal. Tabii şiirleri de.

İnsanları tanımak işsizlerin işidir!

Kenti keşfetmenin nimetleri yalnızca bunlarla da sınırlı değildir üstelik. Çalışırken Şükrü Erbaş'ın "Koşaradım" şiirindeki gibi yaşıyordunuz:

Fırlayıp ilk ışıklarıyla günün dağınık yataklardan
Koşaradım gidiyorsunuz işinize değişmeyen yollardan
Kurulmuş saatler gibi günboyu çalışıp tekdüze
Uzayan gölgelerle koşaradım dönüyorsunuz evinize.

Artık durup etrafa bakacak bolca zamanınız var. Şimdiye kadar kenti sadece bir geçiş güzergâhı olarak kullandınız. Bir yere ulaşmak, bir yerden geri dönmek için size açılan yolmuş gibi düşündünüz. Sabit yol üstü duraklarınızda molalar verdiniz, ihtiyaçlarınızı giderdiniz. Vapura her bindiğinizde ya cep telefonunuzu çıkarıp karıştırmaya başladınız ya da bir kitap, bir gazete vardı elinizde. Etrafa alıcı gözle bakmaya zamanınız yoktu. Buna gerek de yoktu, belli ki. Oysa biraz önce vapur sırasında önünüzde duran çiftin küçük laf sokmalarla başlayan tartışması kavgaya dönüşmek üzere. Aslında çoktan dönüşmüştü eğer kalabalıklar içerisinde olmasalar. İnsan kalabalıkları içinde böyle bir durumda kalınca, öfkesini dökecek sakın ama kırıcı cümleler bulmayı nasıl da beceriyor. Oysa evde kavga ediyor olsalardı en bilindik, en nobran kelimelerle saldıracaklardı birbirlerine. Şimdi seslerini yükseltmeden ama vurucu cümlelerden seçiyorlar silahlarını.

Az önce bindiğiniz otobüsteki başörtülü teyze elinde “İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi” yazan kocaman bir zarf taşıyordu. Acaba kimin tahlillerini almaya gitti. Kendisinin mi yoksa kocasının mı? Belki kocası emekli olmasına rağmen hâlâ çalıştığı için almaya vakit bulamadı. Ama kederli görünmüyor. Demek ki tahliller iyi çıkmış. Şu an tek tedirginliği bacaklarını yayarak yanında oturan adam.

Çalışırken, eğer esnaf değilseniz, insanları tanımaya fırsatınız olmaz. Esnaf da parasına bakar zaten. İş, tanımlanmış görevler, formatlanmış davranışlar bütünüdür. Siz de karşınızdaki de işin gerektirdiği rolleri yaparsınız. Önemli olan işin yürümesidir. Sevgilinizden ayrılmış olmanız, babanızın geçirdiği ağır ameliyat nedeniyle hastanede ölümle pençeleşiyor olmasının hiçbir önemi yoktur. İşin gerektirdiği rol neyse onu oynamak zorundasınız.

nızdır. İşiniz bitip de hayata karıştığınızda normale dönmeye çalışırsınız. Ama bu sefer de başkalarına bakmaya, onları tanımaya, hayatlarına dair hikâyeler üretmeye fırsatınız olmaz. Çünkü duracak vaktiniz yoktur. Otobüste, vapurda e-posta yanıtlamak zorundasınızdır mesela. İndiğinizde eve gidene kadar sevgilinizi aramanız, “Ne lazım,” diye sormanız icap eder. Umutsuzca evdeki hayatın size ait olmasını istediğiniz için yolu da işleri halletmek için kullanırsınız. Annenizi yoldan ararsınız, iki gündür telefonuna dönmediğiniz arkadaşınıza yanıt verirsiniz. Yolda durup etrafa bakmak, gelip geçenleri görmek için zaman yoktur.

Yalnızlık işsizlerin evidir!

Çalışırken hep yalnız kalmak için can atardınız. Biraz kafanızı dinlemek, ertelediğiniz konular hakkında düşünmek ya da hiçbir şey düşünmemek için ihtiyacınız vardı buna. İşsizin yalnızlığın tadını en güzel çıkardığı yer sokaklardır. Evdeyken, hayatınız da oradadır. Ama dışarı adım attığınızda bilmediğiniz sokaklara, caddelere, mekânlara vurabilirsiniz kendinizi. Kendinizden başka, kendinize ait olan hiçbir şeyi yanınızda götürmeme fırsatı geçti artık elinize. Bilmediğiniz sokaklarda kaybolun. Dükkânlara, evlere, insanlara boş boş bakın. Daha önce hiç görmediğiniz bir parkta bir ağacın gölgesine oturup hiçbir şey düşünmeden boşluğu seyredebilirsiniz. Kafanızı boşaltmak, endişelerinizi gidermek, geçmişle hesaplaşmak için bulunmaz bir fırsat sunar size işsizliğin sağladığı yalnızlık. Ama dikkat. Geleceği düşünmek tehlikelidir bu dönemde. Gereksiz endişelere kapılırsınız. Sokaklardan sıkılır bir an önce eve atmak istersiniz kendinizi. Bir şeyler yapmak, yeniden “işe yarar” olduğunuzu

hissetmek için yanıp tutuşursunuz. Acele etmeyin, endişeden kavrulduğunuz, kendinizi bir “hiç” gibi hissettiğiniz günler de gelecek. Şimdi tembelliğin tadını çıkarın.

Anlatacaklarınızı biriktirin. Yeni dünyalar keşfedin. Çünkü artık insanlarla ufak ufak temas etmenin, biriktirdiklerinizi aktarmanın, hikâyelerini dinlemenin vakti geldi. Bunun için en iyi başlangıç sizinle birlikte “çalışma kampı”ndan bırakılan eski “cezaevi” arkadaşlarınız olacaktır. Hem çalışırken yaşadıklarınızı masaya yatırma hem de onların tembellik zamanlarını nasıl değerlendirdiğini dinleme fırsatını bulacaksınız. Belki size bir önerileri olacak. Belki ücretsiz ya da çok makul fiyata Meksika yemekleri öğreten kurs keşfettiler. Belki, yakında üç-beş kuruş getirecek kısa süreli bir projeye başlayacaklar ve elemana ihtiyaçları var. “Cezaevi” arkadaşları önemlidir.

“CEZAEVİ” ARKADAŞLARI ÖNEMLİDİR

Yıllarca birlikte çalıştığınız, her sabah iki poğaça ve bir bardak çay eşliğinde güne başlayıp akşam servis alanında sona eren uzunca bir zamanı paylaştığınız “cezaevi” arkadaşlarıyla buluşmak işsiz insanın geçmesi gereken önemli testlerden birisidir.

“Cezaevi” arkadaşları önce kendi aralarında ikiye ayrılır: sizin gibi tahliye olanlar ve halen mahkûmiyetleri devam edenler. Tahliye olanlar da kendi aralarında ikiye ayrılır: işsiz kaldıktan sonra panik atak yaşayıp bir an önce yeniden iş bulmak için yanıp tutuşup süre uzadıkça depresyona meyledenler ve tembelliğin tadını çıkarmaya çalışanlar.

Doğası gereği tahliye olanlarla görüşme olanağı daha fazladır. Çünkü zamanları boldur. Siz de çalıştınız, bilirsiniz. Her telefon, “En kısa sürede görüşelim,” diye biter ama o kısa süre uzadıkça uzar. Görüşmeler seyrekleşir. Arkadaşların hayatında ne olup bittiği sosyal medyadan takip edilir. Tatilde çektiği fotoğraf *like* edilir. Bir meyhaneden *post* ettiği fotoğrafın altına sitemle, “Bizim niye haberimiz yok,” diye not düşülür.

Tahliye olanlarla buluşmak hele de tahliyeden sonraki ilk dönemlerde hem kolaydır hem de gereklidir. Eğer, toplu bir tahliye yaşanmışsa birçok kişiyle kader

ortağsınız demektir. Sizden önce tahliye olup da hâlâ işsiz olanlar da ilginizi çeker. Onların deneyimleri önemlidir. Sizden sonra tahliye edilenler de deneyimlerinizi öğrenmek için çalacaktır kapınızı zaten.

Buluşmalar iki farklı şekilde gerçekleşir. İlki, toplu buluşmalar. İkincisi de aranızın daha iyi olduğu kişilerle birebir muhabbetler. Toplu buluşmalar ilk başlarda eğlencelidir aslında. Hep birlikte uzun süreli bir iş mahkûmiyetinin bitişini kutlar, çalıştığınız döneme dair hatıraları gözden geçirirsiniz. Patronunuzu, müdürünüzü çekiştirirsiniz. "Muhelif" görünüp işte kalabilmek için kırk takla atan eski çalışma arkadaşınıza dair içerideyken kurmadığınız cümleleri rahatça kurarsınız. Herkes size katılır. İnsanlar planlarından bahseder. Kimi önce bir tatil yapmak istemektedir. Kimisi tazminatını alır almaz bir hafta uzaklaşmıştır. Ne kadar da iyi gelmiştir uzaklaşmak. Yıllardır ilk defa bu kadar güzel bir tatil yapmıştır. Kimi yıllardır çalıştığı sektörden bıkmıştır artık. Bir süre dinlendikten sonra sektör değiştirmeyi deneyecektir. Daha az çalışıp daha çok para kazanmak istemektedir, herkes gibi.

Bakın burası önemli. İşsizin yeniden iş bulmakla ilgili en büyük rüyası budur: daha az çalışıp daha çok para kazanmak. Arkadaşlarınızın büyük bir kısmı bir süre sonra daha az paraya daha çok çalışmayı kabul ederek yeniden "cezaevi"ne dönecektir. Bir kısmının içi içini yemektedir zaten o buluşmada. Bunu dile getirmezler açık açık ama işsiz kalmak onlar için büyük bir kâbustur. Ne yapacaklarını bilemediklerini hissedersiniz. Bir planı olanlar zaten anlatırlar uzun uzun. Suskun kalanları iyi gözleyin. İşsizlik muhabbetinin bir parçası olmaya, tembelliğin olanaklarını tanımaya direnirler. Bunun bir parçası olduklarında yeniden iş bulamayacaklarını, o an yaşadıkları gelecek korkusunun bir türlü yakalarını bırakmayacağını

düşünürler. Çoğu daha işsiz kaldıkları ilk gecenin sabahında internetteki kariyer sitelerine kayıtlarını yapmışlardır bile. Çalışan arkadaşlarını aramış, acilen bir işe ihtiyaçları olduğunu söylemiş, kulaklarına bir şey çalınırsa haber etmelerini rica etmişlerdir.

Kimileri bu kaygılarında haklı olabilir. Beş yıl daha ödeyecekleri ev kredisi vardır belki. Kirada oturanlar, çocuk yapmayı düşünenler için önlerinde fazla seçenek yoktur. Ama onlar bu masanın etrafında değiller şu anda. Bu masada sizin gibi olanlar var. Tam karşınızda duran ve sekiz yıl boyunca sol çaprazınızdaki masada çalışan adamı ele alalım mesela. 35 yaşında ve hâlâ ailesiyle yaşıyor. Bir dönem, bir oda bir salon küçük bir eve çıktı ama altı ay sonra tekrar geriye döndü. Hayır, parası yetmediği için değil, tek başına yaşamayı beceremediği için. Bütün o yıllar boyunca ailesiyle birlikte yaşıyor olmayı hiçbir zaman dert etmedi. Annesine mutfak masrafı diye bıraktığı üç-beş kuruş dışında hiçbir zorunlu harcaması yoktu. Bu yüzden aranızda arabaya ilk o sahip oldu. Siz servisle işe gelip giderken o park yeri girişinden intikal ediyordu binaya. Teknolojinin en yeni oyuncaklarını ilk o satın aldı. Ondan gördünüz cep telefonunun, bilgisayarın en iyi modelini. Sık sık yurtdışına gitti biriktirdiği parayla. Ve şu an hayli iyi bir tazminat da almış olmasına rağmen kendisini tedirgin ve güvensiz hissediyor. Çalışırken ailesinin yanında yaşıyor olmayı asla dert etmedi ama şimdi eve gitmek istemiyor ayakları. Bazı günleri evde anne babasıyla geçirmek zoruna gidiyor. Kullandığı cep telefonunun bir üst modeli geçen hafta piyasaya sürülmüş olmasına rağmen gelecek korkusundan satın almayı aklından geçirmedi bile. Parası olmadığından değil, bir geleceği olmadığına inanıyor. Bir an önce iş bulmalı o. Hatta kendi kendine söz de verdi. İyi bir iş bulduğunda ilk yapacağı şey ev tutmak. Ama o da, siz de biliyorsunuz

ki bunu yapmayacak. Alıştığı konfora yeniden teslim edecek kendisini.

Tam karşınızda neşeyle kadeh kaldıran kadın arkadaşınızın keyfinin yerinde olması tembelliğin tadını çıkardığı için değil. En kısa sürede yeni bir iş bulacağına olan güveninden kaynaklanıyor. Babası öldükten sonra, ondan kalan üç kuruşluk maaşla geçinemediklerinden hayatı boyunca çalıştı o. Daha lisedeyken, sabahçı olmayı tercih etti sürekli. Öğleden sonra bir eczanede çalışıyordu çünkü. Akşam da, ders çalışırdı. Üniversite yıllarında ders programının izin verdiği her ânı çalışarak geçirdi. Garsonluk da yaptı, organizasyonlarda hosteslik de. Yazları Ege, Akdeniz kıyılarında herkes tatil yaparken o otellerde resepsiyonist olarak çalıştı. Çalışmakla ilgili bir derdi yok. Ne iş olsa yapar. O hiç boş kalmayı sevmeyenlerden. Çalışmak dışında bir hayatın olabileceğini tanıma fırsatı bulamayanlardan. Ancak çalışırken kendisini mutlu hissediyor. Ailesiyle yaşayan arkadaşınızdan farkı şu: O herhangi bir kaygı taşımıyor. Şu an herhangi bir iş arama girişiminde bulunmadı. Nasılsa bir iş bulacağını biliyor. “En kötü,” diye geçiriyor aklından, “gider yeniden resepsiyonistlik yaparım.”

Bu toplu buluşmanın size faydası şu olacak: sizin gibi düşünenleri tespit etmek, bundan sonraki görüşmelerinizi onlarla yapmak. Onların kurduğu tembellik hayallerini dinlemek, kendi hayallerinizi onlarla paylaşmak. Bir süre sonra bu masa dağılacak. Şu an eski günleri yâd ettiğiniz, geçmişe kadeh kaldırdığınız yoldaşlarınızın bir kısmı gönüllü ya da gönülsüz yeniden çalışma kamplarına dönecek. Eski rutinlerini, bildikleri hayatı yaşamaya devam edecekler. Siz de dahil kalanlar, bu sonu biraz daha ertelemek, elinize geçen fırsatı iyi kullanmak ve tembelliğin tadını sonuna kadar çıkarmak için çaba harcayacaksınız.

Son kadehler içilip hesaplar ödendikten sonra, “Çok güzel bir buluşma oldu. Bunu sık sık yapalım,” diyerek ayrılacaksınız birbirinizden. Ama oradakilerin birçoğunu uzunca bir süre bir daha hiç görmeyeceksiniz.

Ama ilerleyen süreçte “cezaevi” arkadaşlarının sizin gibi düşünenleriyle görüşmeye devam edeceksiniz. Bu buluşmalar genellikle öğleden sonra gerçekleşecek. Bunu bilerek yapmayacaksınız ama bilinçaltınızda bu buluşmanın çalışma saatleri içinde olmasının sizin lüksünüz olduğunu düşüneceksiniz. Bu görüşmelerin iyi tarafı tembel dostlarınızın hayatının nasıl gittiğini öğrenme fırsatı sunması. Örneğin bir arkadaşınız evindeki eşyaların yerini baştan sona değiştirmiş. Yepyeni bir hava katmış evine. Moda’da bir kafesi varmış arkadaşlarının, oraya takılıyormuş gün içinde, yardım ediyormuş onlara, bir taraftan da küçük işler geliyormuş eline bilgisayarda halledip üç-beş kuruş kazanıyormuş. Her gün tanıdığı yeni insanlar da cabası. Hatta bunlardan birisiyle kısa süreli ilişki de yaşamış. Oğlan çok dağınıkmış. Hayatı boyunca hiç düzenli işte çalışmadığı için disiplinsizmiş. Artık bu yaştan sonra bu tür “bohem” hayatları kaldıramazmış sizinkisi. Kendisi de işsiz olduğu halde disiplinli yaşamaya devam ediyormuş çünkü. Yıllarını reklam sektörüne vermiş birikimli bir kadın işte. Şimdi bu tembellik zamanının tadını çıkartabilmek için danışmanlık yapabileceği iki orta halli şirket olsun istiyor elinde. Amacı zengin olmak değil, kirasını ödeyebilmek sadece. Tembelin dünyadan istediği, asgari geçim standardıdır neticede.

Bir başka tembel arkadaşınız etamine merak sarmış. Aslında annesi yaparken özenirmiş hep ama ciddi olarak eğilme fırsatı olmamış hiç. O da şimdi, “Fırsat bu fırsat,”

deyip kendini geliştirmeye karar vermiş. Parklarda, okul bahçelerinde stant açıyormuş. Birkaçının fotoğrafını gösterecek size. İlginç, mesela *Star Wars*'taki "Yoda"yı işlemiş bezin üstüne. Çok da havalı görünüyor. "Acaba kime alabilirim bundan," diye geçiriyorsunuz aklınızdan. Sipariş de alıyormuş. Siz ona hangi figürün işleneceğini gösterin yeter. Birkaç gün sonra elinizde olurmuş. İnternette satışa da başlamış. İlk başlarda yoğun ilgi yokmuş ama üç-beş sipariş geliyormuş. Medyadaki bazı arkadaşlarından destek istemiş haberleri yapılsın diye. Haberler çıktıktan sonra siparişler artmış. Böyle devam ederse küçük bir dükâna taşımayı düşünüyormuş işlerini. İşyerinde çalıştığı her güne lanet eden bir arkadaşınızın kendi yolunu çizmeye başladığını, sevdiği şeyi yapıp bundan hayatını döndürecek kadar para kazanma olanaklarını zorladığını görmek güzeldir.

Yine de, ne kadar incelikli bir yazı dili ve güçlü gözlem yeteneği vardı. Keşke bir roman yazsa, diye geçirmeden edemeyeceksiniz aklınızdan. "Yeter bu kadar tembellik," deyip iş aramaya koyulduğunda yaşadığı hayal kırıklıklarını anlatacak size. İşsizlik bahsinde sizden daha deneyimli çünkü. Görüşmelerde teklif edilen üç kuruş paranın nasıl gururunu incittiğinden, önerilen çalışma koşullarının kabul edilemezliğinden bahsedecek. Ama kendince bir yol bulmaktaki ısrarı toparlanmasını sağlamış. Size de umut veriyor bu.

Bir başkası, uzun yıllardır kıyıya köşeye aldığı notları toparlayıp hayalini kurduğu öykü kitabını çalışmaya başlamış. Yazdıklarını elden geçirmiş. Yazmadıklarının omurgalarını kurmuş. Gece gündüz onunla uğraşıyormuş. Yayıncı bir tanıdığına göstermiş, çok beğenilmiş. Heyecanı daha da artmış. Artık bütün günü sanki bir işte çalışır gibi yazmak istediği öykü kitabına ayırıyormuş. Mutlu olduğunu gözlerinden okuyacaksınız. Çalışmaya devam

etseydi eğer, not defterlerinde kaybolacak hikâyeler artık gün yüzüne çıkabilecek. Yıllardır anlatmak istediklerini erteleyen bu arkadaşınız artık kendi diliyle konuşmaya başlamış. Üstelik yalnızca öykü kitabı da değil. Aslında birkaç yıl önce kaleme aldığı kısa film projesi de varmış. Bir arkadaşı aracılığıyla tanıştığı yapımcı çok sevmiş arkadaşınızın öyküsünü. “Üç günde çekeriz biz bunu. Zaten tek mekânda geçiyor. Ben bir ekip ayarlarım. Tabii ki sen yöneteceksin, yardımcı yönetmenin olurum ben. Her türlü desteği sağlarım,” demiş. Öykü kitabı çıkar çıkmaz kısa filmi için çalışmalara başlamak istiyor. “Kısa filmle rin unutulmaz yönetmeni olacağım,” diye gülüyor anlatırken.

Gözlerindeki, vücut dilindeki heyecana ve enerjiye bakıp hayran olmamak elde değil. Sanki uzun yıllardır yattığı bir uykudan uyanmış ve hayatı yeniden keşfediyor gibi. Yapmak istediği başka şeyleri anlatmaya devam ederken, “Umarım,” diye düşünüyorsunuz, “bütün bunları yapacak kadar zamanı olur. Umarım kısa süre içinde yeniden çalışmaya başlamak zorunda kalmaz.” Çünkü çalışırken bir şeyleri yapmanın hayalini kurmak ama yapamamak can sıkıntısıdır en fazla. Ama tembelken bir şeyler yapmaya başlayıp bitiremeden yeniden çalışmaya dönmek hayal kırıklığıdır. Umudun yarım kalmasıdır. İçinde olmaktan büyük mutluluk duyduğunuz bir rüyayın çalar saatle ortadan yırtılmasıdır.

“Cezaevi”nde kalmaya devam eden arkadaşlarınız ise işten ayrıldıktan sonra bir süre daha işyeri ritüellerine sizi davet etmeye devam eder. Bu davetler genelde birkaç ay sonra azalmaya başlar, altı ayın sonundaysa neredeyse biter. Belki içeride kalan ve çok iyi anlaştığınız

birkaç arkadaşınızla arada birebir görüşmeler yapabilirsiniz ama inanın onların da periyodu giderek uzayacak, bir süre sonra sadece telefonla devam ettirilecektir.

Eğer vaktiyle çalıştığınız yerde sevilen biriyse ve işyerindeki her türlü ortak etkinliğe davet alıyorsanız, işsizliğin ilk dönemlerinde de bu böyle devam eder. Bir doğum günü partisine ya da resmî olmayan işyeri buluşmasına çağrılırsınız mutlaka. Sizi unutmadıklarını, hâlâ o ekibin bir parçası olduğunuzu hissettirmeye çalışırlar. Çalışan arkadaşlarla işten ayrılışınızın ertesinde gerçekleştiren buluşmaların öznesi genellikle siz olmazsınız, rahat olun. Yeni durumunuz çok taze olduğu için bununla ilgilenmez kimse. Bir kısmıysa ilgilenmiyormuş gibi yapar. Genellikle önceden neler konuşuyorsanız onları konuşmaya devam edersiniz. İşyerinden dedikodular alırsınız. Sektörden bilgiler edinirsiniz.

Siz en son şirketteki müdürlerden birisinin karısını aldattığı bilgisiyle kalmıştınız. Meğerse eşi durumu anlamış, boşanma davası açmış ve yüklü bir de nafaka talep ediyormuş. Müdürün bunu fazlasıyla hak ettiğine karar verirsiniz. Sinemaya ilgisi olanla –ondan daha fazla film izleme şansınız olduğu için– izlediklerinizi konuşur tavsiyeler verirsiniz; edebiyatı yakından takip edene yeni kitaplar önerirsiniz. Yıllardır düzenli bir ilişki tutturamayan, sürekli arızalı adamlara çatıp sonra da büyük hayal kırıklıkları yaşayan kadın arkadaşınız yeni macerasını anlatır size ve yine tavsiyelerinizi ister. Her zamanki gibi bu tavsiyelere de uymayacağını bile bile bir şeyler söylersiniz.

Öte yandan bu ilk buluşmaların en çok imrenilen ismi siz olacaksınız. Tadını çıkarın. Arkadaşlarınızın büyük çoğunluğu doğru bir karar verdiğinizi söyleyecek. İşin tadı tuzu kalmamıştır çünkü. Rekabet her geçen gün artıyor, ücretler sürekli düşüyor, yeni gelen müdür kan

kusturuyordur. Eskiden üç kişinin yaptığı işi şimdi bir kişinin yapması bekleniyordur. Mesai saati, hafta sonu diye bir kavram kalmamıştır. Yedi gün yirmi dört saat hazır olmaları bekleniyordur. Koşulları uygun olanlar, ilk fırsatta sizin yaptığınızı yapıp tembeller dünyasına katılmaya karar vermiştir çoktan. Ama işte içeride tazminat vardır, onu alabilecekleri fırsat doğduğu anda özgürlüğe yelken açmaya kararlıdırlar. Ne kadar şanslısınızdır, istediğiniz her şeyi yapma fırsatınız vardır. Onların adına da yıllardır hayalini kurdukları şeyleri siz gerçekleştireceksinizdir artık.

Çünkü çalışmak tembellik rüyaları toplamıdır.

Çalışanlar sürekli tembel zamanların hayalini kurarlar. Ama çeşitli vesilelerle buna cesaret edemezler ya da fırsatları olmaz. Oysa siz şimdi bu fırsatı yakaladınız. Cesaretinize hayrandırlar. Keşke ellerinde olsa da onlar da aynı şeyi yapsalar. Hem size iş mi yoktur. Yıllardır bu sektöredesiniz. Belirli bir adınız var. İşleriniz herkes tarafından biliniyor. Zaten birkaç aya kalmaz mutlaka iyi teklifler gelecektir. Ama bu sürenin tadını çıkarmalısınız. Onların yapamadığı her şeyi onlar adına da yapmayı unutmayın olur mu?

Çalışan ve tembel arkadaşlarla buluşmak, farklı deneyimlerin kapısını da açar. Aynı şeyler konuşuluyormuş gibi görünür ama aslında bambaşka cümlelerle ve tavırlarla gerçekleşir her şey.

İşsizliğin ilerleyen aylarında çalışan arkadaşlarla buluşmanın içeriği rutin konular dışında, iş olanakları ve ilgili olduğunuz sektör üzerine olacaktır. Sektörde çalışanlar lehine olumlu bir gelişme duymayı beklemeyin. Ama çeşitli iş fırsatları, imkânları sunar arkadaşlarınız. Takipte olduklarını, bir şey duyarlarsa hemen haber ve-

receklerini söyleyip bir an önce aralarına katılmanız için temennide bulunurlar. Bu buluşmalarda size asla hesap ödetmezler. Madem çalışıyorlar, bunun bir cezası olmalı değil mi! Onlar bunu gönüllü olarak kabullenmeye hazır dırlar. Çoğunluğu bunu yaparken son derece naziktir. Ya siz tuvalete gittiğinizde isterler hesabı ya da kendileri tuvalete giderken kasaya uğrayıp hallederler. Çünkü iyi insanlardır. Hesap masaya gelirse, sizin ısrar edip yarısını ödeyeceğinizi ya da en azından bir miktar katkı sunacağınızı bilirler. Böyle bir tartışmaya girmek, sizi sıkıntıya sokacak koşullar yaratmak akıllarının ucundan bile geçmez. Bu destek yalnızca bir şeyler yiyip içtiğiniz mekânlarla da sınırlı değildir üstelik. Diyelim bir kitapevine girdiniz birlikte. Aylık dergilere bakıyorsunuz. Eğer arkadaşınızla aynı dergileri takip ediyorsanız, her dergiden iki tane alacaktır. Siz dergilere bakıp işsizlik maaşı yatınca alırım, diye aklınızdan geçirirken o ilgi gösterdiğiniz her dergiyi koyacaktır sepete ve kendisinininkilerle birlikte onların da parasını ödeyecektir.

Tembeller sürüsünden kopartıp tek başınıza buluştuğunuz arkadaşların ise para kazanıp kazanmamalarından bağımsız olarak daima "Almancı" bir tutumları vardır. Onların gerçeği de budur çünkü. Bu ay ellerine bir miktar para geçmiş olabilir. Ama gelecek ayın ne olacağı belli değildir. O yüzden ellerindeki tutumlu harcamayı bilirler. Dışarı çıkmaktan, arkadaşlarla buluşmaktan, aktivitelere katılmaktan geri durmazlar ama ceplerindeki paranın miktarı ne olursa olsun her zaman kendi paylarına düşeni öderler. Hatta bazen bu rahatsız edici boyutlara bile varabilir. Diyelim ki uzun bir kahvaltı yaptınız. Çaylar geldi, kahveler gitti. Finalde hesap ödenirken siz hesaba şöyle bir bakıp kafadan ikiye bölmeye çalışacaksınız. Çünkü hâlâ araftasınız ve tembeller dünyasının gereklerini bütünüyle bilmiyorsunuz. Çalışırken edindi-

ğiniz bazı alışkanlıklar kolay kolay unutulmaz. Oysa arkadaşınız kaç çay, kaç kahve içtiğini, sizin peynirli omletinize karşı kendi sucuklusunu tek tek hesaplayacak ve tam kendi payına düşeni verecektir. Buradaki hesabı yapmak değildir. Çoğu zaman onların yiyip içtiklerinin tutarı sizinkinden fazla çıkar. Yani aslında ortadan ikiye bölse- nize size haksızlık olacaktır. Ama önemli olan kimin ne kadar ödediğinden çok, kimin ne kadar yiyip içtiğidir. Ekonomik geleceği belirsiz olanların, bugünkü hesapları çok net olmalıdır!

Tembellerle buluşmanın gündemi çalışan arkadaş- larda olduğu gibi yalnızca tek bir maddeden oluşmaz. Çalışan arkadaşınızla “iş bulmak” üzerine kafa yorarsınız, tembellerle “gelir elde etmek”. İkisi birbirinden çok fark- lıdır. İş bulmak günde on saat, haftada altı günü bir pat- rona satmayı gerektirir. Avantajları: düzenli gelir, servis, yemek ve tabii ki sigortadır. “Gelir elde etmek” ise düzen- li bir işin parçası olmadan, parça başı iş yaparak bir mik- tar para kazanmayı tarif eder. İşin kendisi bir süre için düzenli olsa da sürekli olmamalıdır. Örneğin üç aylık bir proje “gelir getirici” iştir. Dezavantajları: servis yok, ye- mek yok, sigorta yok. Avantajları: zamanı programlama özgürlüğü, gelir, yabancılaşma yaşamamak ve “özgürlük” yanılması.

“Peki, neler yapıyorsun bu arada?”

Tembellik günlerinin üzerinden bir süre geçtikten sonra karşılaşılan en can sıkıcı soru budur. Aslında insan- lık için çok büyük şeyler yapmıyor olmamasına rağmen keyfinin yerinde olduğunu nasıl anlatır insan karşısın- da! O kadar uzun zamandır aralıksız çalışıyorsunuz ki, işsiz kaldığınızda zaten bir süre dinlenmeye karar verdi-

niz. Burada mutlaka “bir süre” tanımını kullanın. Çünkü ileride hayatınızı kurtaracak. Bu soruyla karşılaştığınızda “bir süre”nin muğlaklığı sürekli aynı cevabı vermenizi sağlayacaktır böylece. Neler yaptınız gerçekten geçen süre zarfında? Tembellik hakkınızı nasıl değerlendirdiniz? Önce evle ilgili işleri hallettiniz, bedeninizi dinlendirirken kafanızı çalıştıracak uğraşlar icat ettiniz. Yıllardır biriken kitaplara, filmlere daldınız onları tüketiyorsunuz hızla. *Game of Thrones*’u hiç izlemediğiniz için ne kadar çok ayıplanmıştınız, bütün sezonları indirdiniz ve hepsini izliyorsunuz peş peşe şimdi. Hayatınızda hiç Halide Edib, José Saramago, İhsan Oktay Anar, Roberto Bolaño okuma fırsatınız olmamıştı. Okuyorsunuz şimdi. Umberto Eco’nun *Güzelliğin Tarihi* ve *Çirkinliğin Tarihi* kitaplarını yıllar yıllar önce alıp koymuştunuz kitaplığınıza. Biraz fazlaca kalınlı ama vaktiniz var nasılsa, okumayı planlıyorsunuz.

Yemek yapma yeteneğinizi geliştirdiniz bu arada. Daha önce hiç tatmadığınız lezzetlerin peşinden koşup duruyorsunuz. Mutlaka eve davet edilmek, leziz yemeklerinizden tatmak isteyecekler. “Tabii ki,” diyeceksiniz. “Ne zaman isterseniz.” Bu daveti yapmaktan çekinmeyin. Gerçekleşmeyecek nasılsa. Çalışan insanların başkalarının evlerine gidecek zamanı yoktur. Onlar dışarıda buluşur, birkaç saat vakit geçirir ve bir sonraki buluşmayı evde gerçekleştirmek üzere sözleşip dağılırlar. Evet, sizin de bir kitap, hikâye, film projeniz var ama henüz kafanızda şekillenmedi. Biraz daha olgunlaşmasını bekliyorsunuz. Bir de sevgilerinize vakit ayırıyorsunuz. Ha bir de ehliyet aldınız nihayet.

Son olarak kahve özel ilgi alanınız bu aralar. *Kahve: Bir Acı Tarih* kitabı var şimdi elinizde. Çok ilginç mesela, bu güzel içeceğin kahve tohumlarını yanlışlıkla yiyen keçilerin hiperaktifleşmesiyle bulunduğunu biliyor mu-

sunuz? Misal, dünyanın en lezzetli kahvesi misk kedisi-
nin dışkısından toplanan çekirdeklerden elde ediliyormuş.
Napoléon yenilince ne demiş biliyor musun: “Düşünüyö-
rum da, bir fincan kahve için tüm dünyayı özgürlüğüne
kavuşturacak ele tükürdüler.” Kafeinin keşfedilmesini sağ-
layan kişi kim peki? Wolfgang von Goethe! Yaaa naber!

İşsiz ya da çalışan, kiminle görüşürseniz görüşün “ne-
ler yapıyorsun” sorusu, sorulma biçiminden bağımsız ola-
rak kafada soru işaretleri oluşmasına neden olur. İşsiz ar-
kadaşlarınızın yaptıklarını dinledikten sonra –hele de ger-
çekten yapmak istedikleri şeyi yapıyorlarsa– oturup ken-
dinizi gözden geçirmeniz gerekecektir. Bu gözden geçir-
me her zaman bir yargılamayla son bulmaz. Bazen haya-
tınıza bakıp gayet yolunda olduğuna karar verirsiniz.
Onların istediklerini yapıyor olması, sizin de aynı şeyleri
yapmanızı gerektirmez. Sizin maharetleriniz bambaşka
alanlarda kendisini gösteriyor çünkü. Siz güzel yemek
yapmayı deniyorsunuz. Yazılar yazıp bir yerlere gönderi-
yorsunuz. Kenti daha yakından tanıyorsunuz. Mahalle-
deki her evi, karşı apartmanda oturanların neler yaptıkla-
rını biliyorsunuz.

Peki ama kaç para kazandırdı bunlar size?

Arkadaşlarla buluşmanın tehlikeli tarafı budur. Çalı-
şanları bir tarafa koyalım. Ama birlikte tahliye olduğu-
nuz arkadaşlarınız hem sevdikleri şeyleri yapıp hem de
üzerine üç-beş kuruş da para kazanmaya başlamışsa ka-
fanızda soru işaretleri oluşmaya başlar. Evet, tembellik
güzel şey. Ve biliyorsunuz ki tembellik yan gelip yatma
yeri değildir. Yan gelip yatmıyorsunuz da üstelik. Her
günüünüz dolu dolu. Her zaman elinizin altında halledil-
mesi gereken bir şey var. Ama bunlar size bir şey kazan-

dırıyor mu? Ne zamana kadar cepten yemeye devam edeceksiniz? Şimdilik işler yolunda sayılır. İşsizlik maaşı ya-tıyor. Tazminatın aylık faizini de üzerine koyup geçinip gidiyorsunuz. Ama ufak ufak bir şeyler kazanmanın yo-lunu bulmalısınız.

Böyle düşünmeye başlamak iki ucu keskin bir bıçak gibidir. Bir işi yapmaktan hem zevk alıp hem de para kazanmak ideal olandır. Ama “bir işi yapmaktan zevk almak” ve “para kazanmak” kavramlarından hangisi daha öncelikli olacak? Birincisinin ikincisini de beraberinde getireceğinin hiçbir garantisi yoktur. İkincisi çoğu zaman zevk alınarak hayata geçirilebilen bir şey değildir!

TEMBELLİĞİN HAYATLA SINANDIĞI ANLAR

Tembelliğin keyfini sürerken arkadaşlarla buluşmaya başlamak başka önemli sonuçlar doğurur. Aynı zamanda hayatınızın sonraki dönemlerini şekillendirecek gözlemler yapma fırsatları sunar size. Ama işsizliğin üzerinden zaman geçtikçe kurduğunuz ilişkiler de yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duyacaktır.

Tembel adam çevre ile ilişkisini, ev ile kurduğu ilişki gibi yeniden tahkim etme eğilimindedir. Ama unutmayın, temas kurduğunuz insanların büyük bir kısmı sizinle aynı durumda değildir. Üstelik çoğu sizin seçtiğiniz hayatı seçmeyi aklından bile geçirmedi. Aklından geçenler de buna cesaret edemedi. Cesaret edenler çok kısa sürede vazgeçip yeniden iş aramaya koyuldu ve buldukları ilk işe sarılarak bildikleri hayatın sınırlarına hapsedtiler kendilerini.

“Çalışma arkadaşlığı” bir tür “sürü” gibi hareket etmeyi gerektirir. Çalıştığınız zamanları hatırlayın. Genellikle iş çıkışı ya da özel bir amaçla kalabalık gruplar halinde takıldınız bir yere. Ortak amaçlar ve hedefler doğrultusunda bir araya getirilmiş ve günün 10 saatini bir arada geçiren insanların belirli dönemlerde topluca hareket etmesinden daha doğal bir şey yoktur. Ama onları bir arada tutan şey, aynı işyerinin parçası olmalarıdır. Gün-

demleri genellikle ortaktır ve çoğunlukla işyerinde ortaya çıkan ve zaman darlığından konuşulamayan konulardan ibarettir. Bunun dışında futbol, siyaset ve karşı cinsle olan muhabbetler gibi konular üzerine ve aslında hiç de yeni olmayan genel konuşmalarla doldurulmuş bir içeriğe sahiptir bu buluşmalar. Eski sürünüzden bazı insanlar sizi bir süre daha unutmayıp bu buluşmalara davet etseler de, ilk başlarda belki biraz uyum sağlasanız da giderek kendinizi rahat hissetmemeye başlayacaksınız. Çünkü siz sürüden ayrılmayı tercih ettiniz. Sürü sizi dışlayıp göndermediği için de kapılarını kapatmıyor ama artık onların gündemlerine uzaksınız. Sizin gündeminiz bambaşka. Onlar yeni aldıkları evin tadilatıyla ilgili maceralardan, gittikleri tatil yerlerinden, aldıkları son telefonda bahsederken giderek yabancılaştığınızı düşünmeye başlarsınız.

“İnsan sosyal bir hayvandır” neticede. Bir sürüye ait olamıyorsanız, kendinize yeni bir sürü bulmak zorundasınız. Bu sürü hiç kuşku yok ki, sizin gibi tembellerden oluşacaktır. Ancak burada da bir sorun vardır. Tembeller toplu halde görünür ama çalışanlar gibi bir “topluluk” olarak hareket etmezler. Bu toplumun üyelerinin büyük kısmı tembel olmayı sizin gibi yeni seçmedi. Uzun yıllardır böyle yaşıyorlar.

Tembeller sürüsüyle kurduğunuz ilişkilerde sizin “tazeliğiniz” belirleyici olacaktır. Çünkü uzun süreli tembelleri hem tembellik yapıp hem de hayatlarını bir şekilde idame ettirebilmenin yolunu bulmuşlardır. Eğer aileden gelirleri yoksa bir Avrupa Birliği projesinde çalışıyorlardı. Kimileri küçük çaplı işler alıp onlarla sürdürüyordur hayatını, kimisi uzmanlık alanına göre özel dersler vermeye başlamıştır. Dışarıda sinema analizi dersi almaya hevesli bu kadar çok insanın olduğunu ve bu alanda uzman insanların sırf bu dersi vererek hayatlarını sürdürdüğünü gördüğünüzde hayretler içinde kalacaksınız. Bir tanıdığı-

nız mesela yıllar önce bir filmin senaryosunu yazmıştı. Şimdi haftada iki gün senaryo dersi vererek gayet güzel para kazanıyor. Birisi edebiyat derslerine başlamış Bağdat Caddesi'nin orta sınıf teyzelerinin kurduğu dernekte.

Tembeller sürüsünün "duayenleri" hem tembellik yapıp hem de hayatlarını sürdürmenin olanaklarını çoktan yaratmışlardır. Siz bu alanda daha acemisiniz. Dolayısıyla onlarla kurduğunuz ilişkide bu durumun ağırlığını hep hissedeceksiniz. Onların çoğu sizin şu an yaşadığınız süreçlerden geçti ve ayakta kalmayı başardı. Bu durum size hem umut verir hem de keder. Umut verir çünkü tembelliği tercih etmenin aç kalmak anlamına gelmeyebileceğini görmüş olursunuz. Kederlendirir çünkü sizin yeteneklerinizin size gelir getirecek bir alan açması ne kadar mümkündür? Mümkün olsa bile pasta bu kadar küçük, yetenekli tembel sayısı bu kadar fazla iken siz kendinize bir dilim alabilmek için nasıl bir yöntem izleyeceksiniz? Şimdi, eski bir çalışan ve taptaze bir tembel olarak her iki sürüye de tam olarak dahil değilsiniz. Birincisinden ayrıldınız, ikincisinde tutunabilmenin gereklerini henüz yerine getiremediniz. İşin kötü tarafı nasıl yapılacağını da bilmiyorsunuz!

Üstelik tembeller dünyasının deneyimi, çalışanlarınkine benzemez. Yeni bir işe başladığınızda etrafınızdakiler oranın birikimini çok kısa sürede aktarır size. İşlerin nasıl yürüdüğünü, kimin neyden sorumlu olduğunu, çalışma sisteminin teknik özelliklerini bir çırpıda kavrarısınız. Ama tembelin deneyimi kişiseldir. İlişkide olduğunuz her tembel kendi deneyimini yaşayarak hayatta kalmayı başarmıştır. Dolayısıyla size sunacağı bir reçete beklemeyin. Onun deneyimi sizin özgün fikirlerinizin oluşması için bir yol gösterici olabilir en fazla.

İşsizliği tercih etmenin ve tembelliğin keyfini sürmenin test edildiği kritik aşamalardan birisine geldiniz artık. İşsizliğinizin üzerinden aylar geçti. Evdeki hayatınızı düzene oturttunuz. Okumalarınızı yaptınız, filmlerinizi izlediniz. Geride daha okunacak onca kitap, izlenecek filmler var. Yıllardır özlemini duyduğunuz “kendinize zaman ayırma” dönemini doya doya yaşadınız. Ama işin keyifli kısımları geride kalıyor. Allah zeval vermesin, devlet babanın size bağladığı işsizlik maaşının sonu görüldü. Kısa bir süre sonra onu da alamayacaksınız. Sağa sola birkaç küçük iş yaptınız ama oradan gelen para en fazla aylık sigara masrafınızı karşılıyor. Zaten ülkede *freelance* işlere ödenen ücretler giderek kuşa döndü. Adamlar utanmasalar bedava yaptıracaklar bütün işlerini. Hatta sizden bir iş talep edildiğinde ne kadar ödeyeceklerini sorduğunuzda, “Ne münasebet?” demedikleri kalıyor. Çünkü biliyorlar ki, dışarıda o işi bedavaya yapmaya hazır onlarca insan var. Yeter ki adları duyulsun, namları yürüsün. Zaten çalışmaktan da biraz bu yüzden sıkılmadınız mı? Her işi her koşulda yapmaya hazır yeniyetme ergenlerin ortalıkta dolanıp durmasından, her fiyata çalışmaya razı oldukları için sizin gibilerin bir türlü hak ettikleri ücreti alamıyor olmasından gına gelmemiş miydi?

Şimdi ne yapacaksınız peki? Artık aradan hayli zaman geçtiğine ve tembelliğin zevklerini tattığınıza göre –en azında şimdilik– çalışmak da bir seçenek olarak belirmiyor hayatınızda. Ama etrafınızdaki diğer tembeller gibi hayatınızı döndürecek, birikimlerinizi yatırıma dönüştürüp üç-beş kuruş kazandığınız bir bağlantınızı da yok. Hiçbir sürüye ait değilsiniz. Yeniden çalışmaya dönmek bir seçenek olabilirdi, evet. Yaptığınız işte bir deneyiminiz var. Piyasada biliniyorsunuz. Ama işte “piyasa” nankördür. Birkaç ay daha çalışmamayı tercih ederseniz, yeriniz hemen doldurulacaktır. Çünkü biliyorsunuz ki

ortada iş az, o işi yapmaya talip çok insan var. Üstelik sizin hak ettiğinizi düşündüğünüz ücretin çok daha altında bir rakama seve seve günde on saatini, haftada altı gününü ve eğer isterlerse bir ömrü vermeye namzet olanlar yatmış, pusuda bekliyor.

Tembellik dünyasında ilerlemek, kendinize yeni alanlar açmak için zamana ihtiyacınız var. Bununla ilgili bağlantılarınızı harekete geçirmeniz, o bağlantıların olumlu sonuçlar vermesini beklemeniz gerekiyor. Şu halinizle hiçbir sürüye ait değilsiniz. Çalışan *network*'ünden çıkalı aylar oldu, tembel komününün de bir üyesi değilsiniz henüz. Tembelliğinizin, hayatın gerçekleriyle sınanacağı zor günlere hazır olun.

Winter is coming!

BİR DUVARIN EŞİĞİNDE

“İşsiz” olmanın, tembelliğin hazlarının tat vermeme-ye başlayacağı bir an vardır. Bu an genellikle işsizliğin altı ile onuncu ayları arasında bir noktada gelip sizi bulur. Çünkü yeni bir kırılmanın eşğine geliyorsunuz. Hayatınızın bundan sonraki kısmını nasıl geçireceğinize, gelecek kaygılarınızın neler olduğuna dair kararlar almak zorunda kalacaksınız. Üstelik bu kararlarda yalnızca kendi sözcükleriniz, düşünceleriniz belirleyici olmayacak.

Sevgiliniz, anneniz uzun yıllar süren çalışma hayatınızın ardından böylesi bir araya ihtiyacınız olduğunu kabul etmişti ilk başlarda. Bir süre dinlenmek size iyi gelecekti. İşsizliğin ilk dönemlerinde yıllardır özlemini çektiğiniz şeyleri yapıp, sevgilinize daha fazla vakit ayırdığınızda annenizi daha sık ziyaret ettiğinizde onlar da memnundu bu durumdan. Yüzünüze renk gelmişti. Kendinizi daha canlı ve hayata karşı sıcak hissediyor olmanız onları da fazlasıyla memnun etmişti.

Ama şimdi bir kapının eşikindesiniz. İşsizlik maaşınız bitti bitiyor. Bankada duran tazminat parasının günbegün eriyişi karşısında kara kara düşünüyorsunuz. Kalan para size en fazla birkaç ay daha yeter. Peki ya sonra? Fark ettiniz ki, son günlerde evden daha az çıkıyorsunuz. Aylardır kendinizi uyku ve çalışma saatleri konusunda di-

sipline etmiştiniz ama bu disiplin giderek dağılıyor. Günler birbirine benzemeye başladı. Kahvaltı hazırla, kitap oku, film seyret, yazı yaz, çıkıp biraz tur at. Aylardır bunu yapıyorsunuz zaten. Bir arkadaşınız aracı oldu. Evde halledebileceğiniz bir iş var. Yapsanız ne olacak? Verecekleri para ne kadar idare eder ki sizi?

Rutin, sadece çalışanları boğan bir canavar değildir. Dikkat edilmezse tembellik de bir süre sonra kendi rutini yaratır. Üstelik bu durum diğerinden daha tehlikelidir. Çünkü çalışırken yaşanılan rutin hem çoğu zaman iradeniz dışında ortaya çıkar hem de bu rutine katlanmak için para kazanıyor olmak gibi "haklı" bir gerekçeniz vardır. Tembelliğin rutini ise tamamen sizin eserinizdir. Çok sevdiğiniz şeyleri yapıyorken, hayattan her gün zevk almaya başlamışken bir de bakmışsınız ki yüksekçe bir duvarın önüne kadar gelip tıkanmışsınız. Ya duvarı açıp öteki tarafa geçmenin yollarını arayacaksınız ya da geri döneceksiniz.  tesi, duvarın önünde her gün aynı şeyleri tekrarlayıp durmak, geri dönmekten endişe duymak, duvarın ardında ne olduğunu bilmediğiniz için korkuya kapılmaktır. Geri dönmek için geldiğiniz yollara yeterince ekmek kırıntısı bırakmadığınız için o da zorlu bir tercih olacaktır sizin için. Çünkü aylarca iş aramamayı tercih ettiniz. Tembel olarak kalmaya, en azından hayatınızın bir dönemini böyle geçirmeye karar vermiştiniz. Ve biliyordunuz ki, bir yandan iş arayıp diğer yandan tembelliğin tadı çıkarılamaz. Eğer geriye dönmeye karar verirsiniz, nasıl bir yolculuğın sizi beklediğini ve nereye varacağınızı bilemeyeceksiniz. Belki yolculuğun herhangi bir noktasında sığınacak bir liman bulur ve orada hayatınızı sürdürecek iş ilişkilerini yeniden kurarsınız ama bu sizin gelecek için planladığınız şey olacak mı?

Duvarın arkasında sizi zıplatacak kadar birikmiş malzemeniz de yok elinizde. Varsa bile o malzemeyi nasıl

bir mancinik haline getireceğinizi bilmiyorsunuz. Bunu düşünmediniz hiç. Sadece tembel olmanın, hayatı istediğiniz gibi yaşamamanın, sevdiğiniz şeyleri yapıp para kazanmanın hayalini kurdunuz.

Şu anki durumunuzu en iyi *Game of Thrones* dizisi anlatabilir. “Kralın Şehri”nden gönüllü olarak bir yola çıktınız. Amacınız bütün ülkeyi kafanıza göre dolaşmak, canınızın istediği yerde konaklamak, yeni maceralara atılmaktı. Arada tehlikeler atlatsanız da bu mutluluk verici yolculuğun sonunda ulaştığınız nokta bilinmezlerle dolu, “Kuzey”i yaşadığınız bölgeden ayıran duvarın ölü. Geri dönüp “Kralın Şehri”ne ulaşmak artık çok zor. Geride bıraktığınız yoldan gelen haberler ise pek iç açıcı değil. Geriye doğru yola çıksanız bile, şehre ulaşıp ulaşamayacağınız belli değil. Ya başka bir kalede sıkışıp kalırsanız. Belki hizmetinizi sunabileceğiniz, gönlünüze göre bir efendi bulursunuz kendinize ama Allah muhafaza ya gaddar Bolton’ların eline düşerseniz!

Duvarın öte tarafına geçmek bir seçenek tabii. Orada özgür insanların oluşturduğu bir topluluktan bahsediliyor. Ama bir de ölüden farkı olmayan Ak Gezenler var. Onlardan biri olmayacağınız ne malum?

İşsizlik ve tembelliğin tadını çıkarmak için yola koyulup bu dünyanın sınırlarına gelenler için geçmiş bir kaygı vesilesi değildir. Bu süreçte yapıp ettiklerinize dair pişmanlık duymazsınız. Duvarın önünde çaresizce bekleyen tembelin temel sorunu geçmiş değil, gelecektir. Faturalar nasıl ödenecektir? Sigara parası nerden çıkacaktır? Eve ekmek nasıl götürülecektir? Yılda bir kez olsun tatil, hiç değil ayda iki kere meyhane için bütçe nasıl denkleştirilecektir? Anneniz, size durmadan sigortayı

hatırlatacak. Onca yılın emeği boşa mı gitmelidir? Hem şurada ne kaldı emekli olmanıza. Sekiz-on yıl daha dışınızı sıkıp emekliliğe hak kazansanız fena mı olur? Sigorta annelerin vazgeçilmezidir. Onlar düzenli bir işleri olmasa da çocuklarının sigortalı olmasını hayatlarının amaçları haline getirirler.

Sevgiliniz, sağlık sigortanızın artık olmamasından duyduğu rahatsızlığı dile getirecek. Ya başınıza bir şey gelirse? Allah muhafaza kaza falan geçirirseniz. Nasıl olacak bu işler? Tamam, çalışmak zorunda değilsiniz ama bir an önce sağlık sigortasını halletmek lazım. Yok mu bir tanıdığınız? Her ay birkaç iş karşılığında sigortanızı yatırırsa mesela.

İşsizlik ve tembelliği seçenler için mesele geleceği düşündürmektir. Artık bir duvarın önünde duruyorsunuz ve biliyorsunuz ki arkada bıraktığınız dünya karmakarışık. Bir iktidar ve rant savaşı bütün haşmetiyle devam ediyor. Bütün soylular kendileri için canlarını gözlerini kırpmadan feda edecek savaşçılar topluyorlar. İttifaklar kuruluyor, pusular atılıyor. Herkes birbirinin toprağına göz koyuyor. O coğrafyada ayakta kalmak, en üsttekilere yakın olup çeşitli imtiyazlar kazanmakla mümkün. Ötesi, savaşta ilk önce cepheye sürülecek ve telef olacak ordunun birer piyonu olmak demek. Ve siz eğer geri dönmeyi planlıyorsanız, imtiyazlı bir hak elde etmeniz gerektiğini biliyorsunuz. Çünkü yıllarca o savaşlara çok katıldınız ve hepsinden başarıyla çıktınız. Muharebeler nasıl yürütülür, hangi durumda hangi tavır takınılır iyi biliyorsunuz. Ama işte imtiyazlı mevkiler için yürütülen savaş da çok kanlı gidiyor. Üstelik siz bir süredir bu savaşın dışında kalmayı tercih ettiniz. Artık paslandınız. Savaş alanları değişti. Yeni gelen savaşçılar çok bıçkın. Gözünü budaktan sakınmıyor. Efendilerine koşulsuzca hizmet etmek için birbirleriyle yarışıyor ve en az iki dil biliyor keratalar!

Duvarın diğ er taraf ı da sizin için belirsizliklerle dolu. Orada  zg r bir halk ın varlığından söz ediliyor. Kimseye itaat etmeyen, herkesin farklılıklarıyla bir araya geldiği, kendilerine yetecek kadar üretilip kalan zamanlarında hayattan zevk almaya çalıştıkları bir dünya tasvir ediliyor. Özgür alanlarını korumak için her an savaşmaya hazır oldukları ama gerekmedikçe bu yönteme başvurmaktan kaçındıkları söyleniyor. Ama işte duvar ın öbür tarafına dair duyduklarınız sadece bununla da sınırl ı değil. Bu  zg rl k aynı zamanda çevresini sarmalayan ve içine aldıklarını “yaşayan  l ”den farksız hale dönüştüren büyük bir tehditle birlikte yaşamak zorunda. Orada da çok dikkatli olmalısınız. Eğer ilişkilerinizi doğru kuramaz, b t  enizi ayarlayamaz, bağlantılarınızı tutamazsanız işler o tarafta da zorlaşır. Hangi  zelliğiniz taşıyacak sizi “ zg r insanlar” n arasına? Orada tutunabilmenizi neye borçlu olacaksınız? Eğer bu soruların yanıtlarını bulamazsanız, sayıları her geçen gün artan ve hem tembel hem de çalışan olmaktan umudunu çoktan kesmiş “Ak Gezen” ordusuna katılmanız kaçınılmaz.

Duvarda beklemek t pk  *Game of Thrones*’taki “Gece Bekçileri”nin durumuna benzer. Bir kere oraya kadar geldikten sonra geriye dönmek zordur. Üstelik sözler verilmiş, vaatler dile getirilmiştir. Bazen gerilerden cazip haberler gelir. Bir an geriye dönmek, bütün sözlerinizi unutmak geçer aklınızdan ama yapıp yapmamak konusunda kararsız kalırsınız. Duvar, kararsızlık demektir. Öteki taraf ise belirsizliklerle doludur. Oraya geçmeye cesaretiniz varsa bile nasıl hayatta kalacağınızı acı tecrübelerle öğrenmek zorundasınız büyük ihtimalle.

Tembelliğin bu aşamasında ne ge miştekilerle sağlıklı bir ilişki kurabilirsiniz ne de gelecekteki potansiyel

arkadaşlarınızla. Herkes bir düzen tutturmuştur sonuçta. Etrafınızda ancak sizin gibi olanlar kalacaktır. Ruh haliniz sizi birbirinize daha da yakınlaştıracak.

Burada dikkat. Sizin gibi olanlarla gerçekleşen sohbetlerin büyük bir kısmından verimli sonuçlar çıkmaz. İşsizliğin bu aşamasında daha çok yakınma eğiliminde olacaksınız. Kendinize değil ama dünyaya, çevreye, iş ilişkilerine... Kahrolsun kapitalizm neticede. Ne mutlu mutlu çalışacağınız bir iş sağlıyor size ne de yeteneklerinizi kullanıp asgari şekilde geçinebileceğiniz olanaklar. Kendi kurallarını dayatıyor ve ona göre oynamayanları dışarıya atıyor acımasızca.

Sizinle aynı duvara dayanmış ve sınırları görmüş olanlarla muhabbetlerin bir başka başlığı ise "bir şey yapmalı"dır. Ama ne? Artık ne olursa, bir mekân açalım, danışmanlık şirketi kuralım, bak yakın çevrede hiç vegan mutfağı yok, kahvaltıcı mesela, ha ne dersin? Bunlar olmaz. Ticarete yatkın olsaydınız, tazminatınızı cebinize koyduğunuzda bir-iki arkadaşınızı daha ikna eder açardınız çoktan o vegan mutfağını. Siz de biliyorsunuz ki ancak emeğinizi satarak hayatta kalabilen çoğunluktasınız.

Yine de "bir şey yapmalı" sorusuna yanıt aramaya devam edilir. Sonuçta hepinizin yetenekleri farklı farklı. Acaba bu yeteneklerin birleşmesinden herkesi mutlu edecek bir sonuç çıkar mı? Çıkarsa nasıl çıkar. Geride kalan zaman diliminde birbirinize küçük işler pasladınız. Size uymayan bir teklif için arkadaşınızı önerdiniz, o da sizin için aynısını yaptı. Ama şimdi ortada bir öneri yok. Olanlar da artık sizin için yeterli değil. Ne yapacaksınız? Nasıl bir karar vereceksiniz? Tek başınıza yola devam mı edeceksiniz? Birlikte yola çıktığınız ya da yolda karşılaştığınız arkadaşlarınızdan kaçısı sizinle gelecek? Geriye mi dönseniz yoksa? Aslında çalışmak o kadar da kötü değildi. Belki sektör değiştireniz, hem mutlu hem de sigorta-

lı olabilirsiniz! Keşke piyangodan para çıkısa.

Çalışanın ve tembelin piyango rüyası birbirinden farklıdır. Tamam neticede en iyi olan büyük ikramiyenin isabet etmesi ve sizinle birlikte çevrenizin de hayatının kurtulmasıdır. Ama çalışanın piyango rüyası hayat standardının daha yukarılara çıkması, mümkünse bir daha hiç çalışmak zorunda kalmaması, yıllardır hayalini kurduğu dünya turunu gerçekleştirmesi, beş tane ev satın alıp kira geliriyle mutlu mesut yaşaması üzerine kuruludur. Ve onlar için ikramiyenin miktarı hep en iyi olmalıdır. Ortalama bir çalışan bir milyon liranın altında ikramiye için hayal kurmaz. Oysa işsiz ve tembel için durum farklıdır. Eğer öyle kalmakta ısrar etmek istiyorsanız ve ekonomik olarak çok zor durumdaysanız size 50 bin lira yeterlidir. Hiç değilse bir süre daha hayatınızı devam ettirin, biraz zaman kazanın, duvarın ötesine geçecek ve “özgürler” arasında kendinize yer edinecek olanaklar yaratabilin.

Duvarın önünde tikanıp kalanların akıllarına sıkça gelen sorulardan birisi de şudur: Çalışmadan yaşayanlar nasıl beceriyor bu işi?

Buna kafa yormayın. Çünkü cevabını bulamayacaksınız. Çalışanlar ile çalışmayanlar arasındaki en ayırt edici özelliklerden biri şudur: Çalışanlar ya gururla ya da nefretle hemen beyan ederler nerenin kölesi olduklarını ama çalışmıyor görünüp aynı zamanda bir şekilde hayatlarını devam ettirenler bu konuda çok ketumdur. Parayı nasıl kazandıklarını, hem para kazanıp hem bu kadar boş zamanı nereden bulduklarını, üstelik nasıl olup da iki ayda bir yurtdışına gitmeyi becerdiklerini düşünüp durursunuz. Onlar açıkça söylemediği için anlattıklarından, yaptıklarını söyledikleri işlerden çıkarmaya çalışırsı-

nız. Hayretle fark edersiniz ki aslında bütün bu işsizlik süreci boyunca sizin parça parça yaptığınız işlerin benzerlerini yapmışlardır onların büyük bir kısmı da. Peki, o zaman bu kadar parayı nereden buluyorlar?

Bunun iki yanıtı vardır. İlki –ve kuvvetle muhtemel olanı– ailelerinin durumu sizin sandığınızdan daha iyidir ve hatırı sayılır bir destek alıyorlardır. Ama 30-40 yaşlarına gelmiş insanların bunu açıkça her yerde beyan etmelerini beklemek saflık olur. İkinci neden ise tembeller dünyasında bile bir “kaşe” farkı vardır. Sonuçta onlar uzun yılların tembelleridir ve sizinle aynı işi yapsalar bile aynı parayı alırlar. Üstelik bağlantıları sizden daha kuvvetlidir. Emin olun, söylemeseler de sizin bildiğinizden çok daha fazla iş gelmiştir ellerine. Bir kısmı “siyaseten” söylenmeyi hak etmediği için, bir kısmı söz konusu iş, sizin de bağlantınız olan bir kurumdan geldiği ama bundan haberinizin olmaması gerektiği için bilginiz dışındadır.

Bu ve benzeri soruların yanıtını ararken, paniğe kapılmaya başladığınızı göreceksiniz. Gelecek kaygıları ağır basacak. Annelerinizin, sevgililerinizin, arkadaşlarınızın kaygıları çok kısa sürede sizin korkularınız olacak. Üstelik zaten hayatınızı küçülttüğünüz kadar küçülttüğünüz için hareket edecek fazla alanınız da kalmamış olacak. Tembellerin bir kısmı panikle ilk bulduğu işe sarılacak. Bir kısmı iş bulamadıkça daha da panikleyecek.

Bir yandan “duvar”ın öte tarafına nasıl geçirim diye hesaplar yaparken öte yandan iş bulmak için küçük çabalar başlatacaksınız. Önce en yakın çevrenize, “Evet güldük, eğlendik, artık biraz çalışmak lazım,” benzeri cümleler kurarak çalışma fikrine tamamen kapalı olmadığınızı beyan edeceksiniz. Çalışan arkadaşlarınızın giderek sıklaşan, “İş bakıyor musun?” soruları karşısında savunma hattınız çökecek ve, “Ufak ufak başladım. Senin de aklında olsun,” cevabını vereceksiniz.

Ufak ufak iş aramaya başlayıp başlamamanızın bir önemi yoktur artık. Kendinizi bu duruma tamamen kap-tırırsanız, bir de bakmışsınız ki çalışan tanıdıklarınızın çoğuna iş aradığınıza dair haberler uçurmuşsunuz bile. Siz uçurmasanız da o haber elden ele yayılacaktır. Çalışan arkadaşlarınız, sizin yeniden onların dünyasına dön-meniz, içine düştüğünüz parasızlık ve sigortasızlık girda-bından kurtulmanız için bütün samimiyetiyle çaba gös-terirler. Aklınızın köşesinden geçmeyen işlere dair bilgi-ler gelmeye başlar. Daha önce hiç çalışmadığınız alanlar-dan, asla aklınızdan geçirmediğiniz işlerden bağlantılar bulunup yolların size. Bir arasanız ne çıkar, sanki o işi yapanlar sizden daha mı yetenekli?

Mesele yetenek meselesi değil ki. Siz zaten işsizliği tercih edip tembel bir hayatın hayalini kurarken yete-neklerinize güvenmiştiniz. Yeteneklerinizin sizi bir nok-taya getireceğini, istediğiniz bir düzen kurabileceğinizi ve aynı zamanda hayatınızı devam ettirecek kadar para kazanabileceğinizi tasarlamıştınız. Ama piyasa öyle işle-mez. Piyasa sömürmediği hiçbir yetenekle iş yapmaz. Piyasa yeteneğe değil, isme bakar. Ne kadar biliyorusu-nuz, ilişkileriniz ne kadar kuvvetli. Çalıştığınız sektörün seçilmiş kişilerle aynı ortamlarda hangi sıklıkla bulu-nuyorsunuz. Oyunu kurallarına göre oynamadınız. Ya da oynamaya fırsatınız olmadan birden kendinizi duvara toslamış halde buldunuz.

Arkadaşlarınızın tavsiye ettikleri her iş bağlantısını değerlendireceksiniz. Çok inanmasanız da, çalışmayı dü-şünmeseniz de en azından bir hareket olsun isteyeceksi-niz. Yeniden arzulandığınızı, birilerinin sizinle çalışmayı istediğini bilmek iyi gelecek. "Demek ki halen iş dünya-sında bir karşılığım var. İstedğim zaman yeniden oyuna girebilirim," diye düşünmek isteyeceksiniz. Bütün bun-ları yaparken bile bir mucizenin gerçekleşmesini, tam da

sizin yeteneklerinize uygun bir işin karşınıza çıkmasını bekleyeceksiniz umutsuzca. Mesela biri gelse ve dese ki, “Türkiye’de sinema seyircisinin profili üzerine bir yıllık bir çalışma yapıyoruz. Tek tek bütün iller gezilecek ve sinema sahipleriyle, seyircilerle çalışma yürütülecek. Sizde de şu kadar para.” İnanın o an ne duvar kalır, ne sigorta, ne anne, ne de sıkıntı. İşte tam yapmak istediğiniz şey. Hem ağgözlü bir patrona çalışmak zorunda değilsiniz hem de severek yapacağınız bir iş. Ama öyle bir iş yok. Varsa bile çoktan kapıldı.

PARA PARADOKSU!

Happyish diye bir dizi var. Kırklı yaşlarını geride bırakan Tom Payne reklam sektörünün büyük şirketlerinden birisinde önemli bir adam. Ama yıllardır çalıştığı işe lanet okuyor. Karısı ve küçük oğluyla birlikte New York dışında orman içinde bir ev yapmış kendisine. Yani bir tür hippie tarzı. Karısı Lee, çocuğuyla ilgilenmekten arta kalan zamanını sanatına adanmak istiyor. Resim yapıyor. Bunu bir çalışma olarak görüyor. Ekonomik bir karşılığı yok tabii. Ama sonuçta o da bir çalışma.

Derken, Payne'in çalıştığı şirketi İşveçliler satın alıyor. Genç bir yönetici atıyorlar. Bu genç yönetici Payne'in bildiği bütün konvansiyonel yöntemleri reddediyor. "Çağın ruhundan", "zamanın hızından", "gençliğin dinamizminden" bahsediyor. "Önemli olan anlardır," diyor, "Örneğin El Kaide, 11 Eylül saldırılarıyla bir 'an'da kendisini nasıl da marka haline getirdi."

Yeni yöneticinin reklamdan anladığı tek şey sosyal medya ortamlarını nasıl kullanabileceği. Aslında bunda bir sorun yok. Muhtemelen Payne de mesleğe ilk başladığı dönemde kendisinden öncekileri çağıdışı buluyordu. Onun yaratıcı önerilerine burun kıvrıranlara, bir gün gününü göstereceğini düşünüyordu. Ama Payne'e göre zamanı çocukları çok daha arsız. Hiç yaşlanmayacaklar-

mış, hiç ölmeyeceklermiş gibi düşünüyorlar. Bütün hayatları trendlerden, markalardan ibaret. Görünür olabilmek için yaptıkları işin ekonomik karşılığından vazgeçmeye dünden razılar.

İş aramaya karar verdiğiniz anda siz de artık bir Tom Payne adayısınız. Çünkü Tom Payne, işi bırakıp yıllardır hayalini kurduğu kitabını yazmanın derdinde ama bunu yapacak cesareti yok. Siz ise şu anda işi bırakacak cesareti bulmuş ama Payne'in hayal ettiğini gerçekleştirememiş kişisiniz. Yeniden iş aramak için yollara düştüğünüzde sizi bekleyen dünya Payne'inkinden farklı değil.

Öncelikle durumunuza bir göz atalım: Neredeyse bir yıl önce kendi isteğinizle işten ayrıldınız. Bir süre dinlenmek istiyordunuz, yıllardır yapmak isteyip de yapamadığınız şeyleri hayata geçirme planlarınız vardı. Bunların önemli bir kısmını da gerçekleştirdiniz.

- Evde vakit geçirmek istiyordunuz. *Ok.*
- Kenti keşfetmek istiyordunuz. *Ok.*
- Yeni yemekler öğrenecektiniz. *Ok.*
- İzlemediğiniz filmler. *Ok.*
- Okunmamış kitaplar. *Ok.*
- Yapmak istediğiniz işleri yapacaktınız. *Ok.*
- Sevgilerinize zaman ayıracaktınız. *Ok.*
- Üç-beş kuruş getirecek şeyler bulurdunuz nasılsa. Yaaaani.
- Bir noktada hayatınızı sürdürecektiniz parayı nasılsa kazanırdınız bu kadar deneyimle. Eeeee...

İşte şimdi tam da "eeee" noktasındayız.

Durumu daha da netleştirelim. İşsizlik maaşınız kesildi. Yani iki aydır bir kenara koyduğunuz ve zaten geri-

ye kalan zamanda yarısını tükettiğiniz tazminatınızdan yiyorsunuz. “Üç-beş kuruş” getiren işler, sizin temel harcamalarınızı karşılamaya yetmiyor. Bir süredir üzerinize giyecek bir şey almadınız. Market alışverişlerini minimuma indirdiniz. Tatil planlarınızı ertelediniz. Dışarıda buluşmaları azalttınız. Rakıyı en son bir ay önce içmiştiniz. Dışarıdan gelen davetlerin önemli bir kısmına çeşitli gerekçelerle hayır diyorsunuz. Annenizi son ziyaretinizde uçak biletini uçuş milleriyle aldınız; oysaki bir yurtdışı tatili için harcamayı hayal ediyordunuz. İki aydır yeni kitap almadınız. Dergileri takip etmeyi bıraktınız. Artık hafta sonu da gazete almıyorsunuz, internetten bakıyorsunuz her şeye. Migros’u bırakıp daha ucuz olduğu için ŞOK’tan alışveriş yapmaya başladınız. Cep telefonu paketinizi 20 lira daha ucuz olanıyla değiştirdiniz. Sevgilinizle tanışma yıldönümünüz geliyor ve kara kara düşünüyorsunuz: Ucuz olmayan bir hediye, paçoz olmayan bir mekân nasıl bulacaksınız?

Tembellik saltanatınızın en ağır saldırısına karşı koymaya hazır mısınız? İş, sizi en can alıcı noktanızdan vurmak üzere bütün silahlarıyla saldırıya geçmek üzere. Her gününüz hâlâ dolu dolu geçiyordur muhtemelen ama “iş”in en büyük silahı paradır. Ve şimdi amansızca saldıracak size. Hayatla bağlarınızın en zayıf olduğunu düşündüğünüz anda, savunmanızı en geri mevzilere çektiğiniz dönemde hiç merhamet göstermeyecek. Çünkü içinizdeki tedirginliği hissetti. Geleceğe dair kaygılarınızın kokusunu aldı. İçten içi siz de bunu biliyorsunuz. Ekonominizi, dolayısıyla da hayatınızı küçültmeye başladınız. Paranız olmadığı için değil, parasız kalmaktan korktuğunuz için.

Karl Marx, gençlik dönemi eserlerinden –Paul Lafargue’in kayınpederi olmadan yıllar önce– kaleme aldığı 1844 *Elyazmaları* isimli çalışmasında paranın insan üzerindeki etkisini de inceler. “Burjuva Toplumunda Paranın

Gücü” başlıklı bölümde Goethe ve Shakespeare’in eserlerinden örnekler verdikten sonra şöyle bir tespitte bulunur:

Geziye çıkacak param yoksa bir gereksemem de, yani maddeleşmiş gerçek bir geziye çıkma gereksemem de yoktur. Bilimsel çalışmaya yatkın bir yeteneğim varsa, ama yeterli param yoksa, o zaman hiç çalışma yeteneğim, yani gerçek ve etkili bir yeteneğim yok demektir. Öte yandan gerçekten hiç bilimsel çalışma yeteneğim yoksa, ama gerekli istek ve param varsa, demek ki etkili benim yeteneğim. İnsan olarak insandan ve insan toplumu olarak toplumdan doğmayan, evrensel bir dışsal araç ve yeti olarak para, imgelemi gerçekliğe, gerçekliği de boş bir imgelem ürününe çevirebilme gücüne sahiptir; aynı şekilde, gerçek kusurları ve fantezileri, yani yalnızca bireyin imgeleminde var olan gerçekten güçsüz yetileri, gerçek yeti ve yeteneklere dönüştürebildiği gibi, gerçek insani ve doğal yetileri de katıksızca soyut fikirlere, dolayısıyla kusurlara, acı veren fantezilere dönüştürebilir.

Yani kapitalist toplumda basit bir isteğinizin bile hayat bulabilmesi için paraya ihtiyacınız vardır. Hayata dair birçok fikriniz ve beklentiniz var şu anda ama onları gerçekleştirmek için para ile kurduğunuz ilişki bitme noktasına gelmiş durumda. Marx’ın dediği gibi hayatınıza dair bütün gerçek ve doğal yetiler giderek soyut fikirlere, acı veren fantezilere dönüşmeye başlıyor.

Üstelik, para ile kurulan ilişkinin temel mantığı değişmemiş olsa da, biçimleri ve formları bambaşka bir hal aldı. Marx, insanın para ile kurduğu ilişkiye örnek verirken hep yaratıcı fikirlerin para karşısında yaşamaya mahkûm olduğu hezimetini anlatma ihtiyacı hissediyordu. Ancak bugünün dünyasında, para ile kurduğumuz ilişkinin

gelip hapsolduğu yerde “yaratıcı fikirler”den daha çok “zorunlu ihtiyaç” diye tanımlananlar bağlıyor elinizi kolunuzu. Paranızın ne zaman biteceğini öngörebiliyorsunuz. Paranızı harcamaktan imtina ettikçe, tüketimin de dışına düşüyorsunuz. Tüketimin dışına itildikçe de surlarınız gedik veriyor, eski alışkanlıklarınız sizi yokluyor ve gardınız iyice düşüyor.

Çağımız insanının biricik varoluş koşulu tüketimdir artık. *Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar* kitabının yazarı Zygmunt Bauman’a göre tüketim toplumu öncesi yoksulluk, “işsizlik” ile özdeş bir kavramdır. Bir insan işsizse yoksuldur. İhtiyacın basit bir tanımla barınma, giyinme ve beslenme olarak belirlendiği modern toplumda yoksulluktan kurtulmanın ilk adımı iş bulmaktır. Yine Bauman’a göre tüketim toplumu yoksulluğa yeni bir tanım getirir: Tüketemiyorsan yoksulsun. Zorunlu ihtiyaç sepetinin büyüdüğü ve hatta kimi metaların zorunlu ihtiyaçmış gibi dayatıldığı bir toplumda, tüketebildiğiniz kadar var olursunuz. Hayat standardı olarak belirlenen çizginin altına düştüğünüz anda bir işinizin olup olmadığının hiçbir önemi yoktur, siz artık yoksul kategorisine girersiniz.

Meseleye böyle bakarsak, siz iki kere yoksulsunuz demektir. Yani tüketim toplumu öncesine göre işsiz olduğunuz için zaten yoksulsunuz. Bugünün hesaplarına göre de tüketim alışkanlıklarınızı değiştirdiğiniz için yoksullar sınıfına terfi etmişsiniz demektir. Bankada kalan paranızın bir önemi yoktur artık. O paranın ne kadarını harcayabilirsiniz? Soru budur.

Üstelik günümüz dünyasında “zorunlu ihtiyaç” sepetine giren şeyler o kadar fazla ki, yere çakılmamak için bu

sepetten attığınız her şey sizi yoksulluk katına doğru yükseltecektir. Örneğin “tatile gitmek” artık bir ihtiyaçtır. Yani sizin aslında işsiz olmanız ve doğal olarak sürekli bir tatil yaşamamanızın tüketim süreçleri açısından bir anlamı yoktur. Deniz kenarında ya da yaylada oturan ailenizin yanında geçirdiğiniz günler tatilden sayılmaz. Gerçek bir tatil için, oda kiralamanız, her akşam dışarıda yemek yemeniz, şezlonga para vermeniz gerekir. “Eğlence” artık zorunlu bir ihtiyaçtır. Terası olan bir arkadaşınızda veya kendi evinizin geniş balkonunda marketten bira alıp içmeniz piyasa açısından eğlendiğiniz anlamına gelmez. Ayda en az bir kere meyhaneye gitmeniz gerekir. Tüketim bunu gerektirir. Hafta sonları arkadaşlarınızla buluşup market fiyatının dört katına bira içmelisiniz. Aynı arkadaşları evde toplarsanız bu tüketim olmaz. Yaz geldiğinde keten gömlekler, kış yaklaştığında yün kazaklar almalısınız. Markette et reyonunu transit geçiyorsunuz bu ara. Sağlıklı beslenmeye karar verdiğiniz için değil, daha ucuz olduğu için sebze yemeklerine sarmış durumdasınız. Elbette cebinizde pirzola alacak paranız var. Ama alamayacağınız günlerin yaklaştığını hissediyorsunuz.

Sosyalleşmenin de artık tüketim endüstrisinin bir parçası haline gelmesi sizi en çok etkileyecek şeydir. Her gün arkadaşlarınızı eve çağıramazsınız. Ya da onlar sizi davet edemez. Dolayısıyla buluşmalar dışarıda bir yerlerde gerçekleşmek zorundadır. Ama bütün bunlar para demektir. Bu davetlere hayır demek, sosyal dünyadan uzaklaşıp kendinizi eve hapsedmek anlamına gelecektir. Evet dediğiniz her anda ise “para planlaması”nın can sıkıcı sularına girecek, bütçenizi yeniden gözden geçirmek zorunda kalacaksınız. İşin daha da can sıkıcı yanı, onların niyet ve anlayışlarından bağımsız olarak, hiçbir arkadaşınıza bu durumu anlatamazsınız. “Abi ben gelmeyeyim çünkü ekonomi yapıyorum,” gibi bir gerekçe olmaz. Çün-

kü o zaman büyük ihtimalle, “Lafı mı olur bendensin bu akşam,” cevabını alabilirsiniz. Bu bir kereliğine denenebilir. Ancak bunu alışkanlık haline getirmek, yüzüstlük olur. Üstelik bunun duyulması sizin açınızdan iyi bir durum da değildir.

Böylesi “ekonomik OHAL” dönemlerinin en büyük kâbusu, elinizin altındaki “zorunlu ihtiyaçların” arıza çıkarmasıdır. Düşünsenize tam da böyle bir dönemde bilgisayarınız çöktü ve artık kurtarılamaz durumda. En ucuzunu almaya ‘kalksanız bile aylık bütçenizi gözden çıkarmanız gerekir.

Cep telefonunuzu klozete düşürmemek için hayatınızın hiçbir döneminde bu kadar özen göstermediniz mesela. Hatta bir işiniz varken, eski telefonunuz hâlâ çalıştığı için yenisini alamıyordunuz ve aslında klozete düşüp bozulsa ne kadar güzel olur diye aklınızdan geçirmişliğiniz bile var. Çünkü bu saatten sonra bilgisayarsız, internet bağlantılı bir cep telefonsuz yapamazsınız. Kimse yapamaz. Elinizin altındaki “zorunlu ihtiyaçlar” a dikkat etmeye başlayacaksınız.

“Çamaşır makinesinin sesi biraz garip mi çıkıyor? Buzdolabı iyi soğutmuyor başımıza iş açmaz inşallah. Apartmanın asansörü tekliyor, bozulursa bir sürü masraf çıkacak şimdi” gibi paranoyalar başlayacak. Bunları uzak tutun. Sonuçta bütün bu aletler de belirli bir süre için yapıldılar. Bir buzdolabını 20 yıl sorunsuz kullansanız o şirketler nasıl ayakta duracak peki? Zaten alet sorunsuz çalışsa bile eğer bir işiniz olsaydı siz sıkılacaktınız bir süre sonra. Daha iyisini almak isteyeceksiniz. Annenizin sabrı yok sizde. Kadın tam 30 yıl kullandı ilk aldığı buzdolabını. Siz de şimdi beş yıllık buzdolabınıza yalvaran gözlerle bakıyorsunuz: N’olur iş bulana kadar dayan!

İşin bir de sevgili boyutu var –tabii eğer sizi hâlâ terk etmediyse–. Tatil için bütçe ayırmaktan korktuğunuzu nasıl söyleyeceksiniz ona? Sonuçta çalışan bir birey kendisi ve bu tatile gerçekten ihtiyacı var. Arkadaşlarınızın meyhane davetini sizin “ekonomik OHAL”iniz nedeniyle geri çevireceğini mi düşünüyorsunuz? Bütün naifliğiyle sizi tüketimin içinde tutmaya çalışacaktır garibim. Çaktırmadan tatil için uçak biletlerini alacak, itiraz edecek olursanız da, “Canım hatırlamıyor musun iki yıl önce Atina’ya giderken sen almıştın biletleri. Ne olacak bunu da ben aldım işte,” diyecektir. “Ama oteli de sen ödemiştin,” diye aklınızdan geçirmenin bir anlamı yok. Size iyilik yapmak istiyor işte. Kendisi için alışveriş yapmak istediğinde bir türlü hangisi olacağına karar veremediği elbiseyi/gömleği seçmeniz için sizi de peşine sürükleyecek ve bir de bakmışsınız ki iki tişörtle çıkmışsınız mağazadan. “Aman canım içimden geldi işte. Sanki sen bana hiçbir şey almadın.” “Tamam aldım da, onları gerçekten içimden geldiği için aldım, ihtiyacın olduğu için değil.” Meyhaneye ya da bir bara gittiğinizde, bir yerde yemek yediğinizde hesap ödenirken, “Bunu ben ödeyeyim canım,” diye öne atılacak. Sanki geride kalan beş meyhane muhabbetinin hesabını siz ödemişsiniz gibi!

Tembellik rüyanızın bu kadar yoğun saldırı altında olduğu böylesi bir dönemde, kimseden sizin kadar küçülmesini, tüketim alışkanlıklarını değiştirmesini beklemeye hakkınız yoktur. Neden sizin gibi “gönüllü yoksul” olmayı seçsinler ki! Çalışıyorlar ve para kazanıyorlar. Yani Bauman’ın yazdıklarının neresinden bakarsanız bakın, yoksul değiller.

Bu noktaya geldiğiniz andan itibaren yeniden iş bulabilmek düşündüğünüz tek şey haline gelecek. “Buzdolabı garip sesler çıkartıyor. İş bulmam lazım. Asansör bozulmuş. İş bulmam lazım. Şu kentten birkaç gün uzak-

laşsak iyi olur. İş bulmam lazım. Tanışma yıldönümümüz yaklaşıyor. İş bulmam lazım. Kuzenin düğünü var gelecek ay. İş bulmam lazım.” Bütün hücrelerinizle yeniden iş hayatına dönmeyi kabul etmiş durumdasınız. Peki iş hayatı sizi kabul etmeye hazır mı peki?

Bir yıldır sektörden uzaksınız. Tamam, işinizin ehli-siniz. Bugüne kadar çalıştığınız her işyeri sizden mem-nun kaldı. Referanslarınız sağlam. Bağlantılarınız da var. İlk harekete geçireceğiniz bu olacak zaten. Çalışan arka-daşlara haber salmak. Sonra gelen istihbaratları değer-lendirip başvurular yapmak. Sizi çağıranlarla görüşmeye gitmek.

Piyasada hâlâ bir karşılığınızın olduğunu bilmek, is-miniz geçtiğinde, “Tabii ki onunla görüşmek isteriz,” ce-vabı geldiğini duymak sizi mutlu edecektir. Siz bütün savunmanızı indirmiş ve bildiğiniz işi yeniden yapmak için durumu kabul etmiş olabilirsiniz. Ama bildiğiniz iş gerçekten bildiğiniz iş mi? Ne diyordu *Happyish* dizisi-nin İsveçli genç girişimci yöneticisi Gottfrid, “Zamanın ruhu ve çağın hızı.” Piyasa bir yılda zamanın ruhu ve çağın hızını yeniden ayarlamış olabilir.

Sahi siz işsiz olmayı neden tercih etmiştiniz? Birinci-si yorulmuştunuz ve dinlenmek istiyordunuz. İkincisi, gü-nün 24 saatine yayılan bu yeni iş formu size göre değildi. Zamanı daha belli, formu daha oturmuş şeyler yapmak istiyordunuz. Hayır, çalışmaktan kaçtığınızdan değil. Bir işyerine on saatinizi bütün birikiminizle birlikte satmaya hazırsınız. Çünkü karşılığında kendinize ait 14 saati satın almak istiyorsunuz.

Ama işte sizin bıraktığınız dünya artık daha da fena hale gelmiş. Sizden her şeyinizi istiyorlar. Günün 24 saati-ni, haftanın en az altı gününü, gerekirse tatilleri. Sosyal haklar biraz daha budanmış. Yemekler iki çeşitten tek çeşide inmiş en son çalıştığınız şirkette örneğin. Maaşlara

yapılan grup zammı yüzde 1,5'muş. İşin acıklı tarafı, en son görüşmeye gittiğiniz işyerindeki müdür, ayrıldığınız işten iyi bir pozisyonu o zaman aldığınız ücretin altında bir rakam teklif ediyor. Ama sizden bütün hayatınızı istiyor neredeyse. Utanmasa, "İzin gününde de bizim ütülerini yaparsın," diyecek. Aslında, ütü kısmı hariç, bütün bunları kabul etmeye hazırsınız ama önerdiği ücret o kadar az ki, değer mi, bilemiyorsunuz. Ama işte şirket küçülmeye gitmiş, bir ekonomik kriz öngörüyorlarmış, tabii ki sizin gibi deneyimli birisinin alması gereken ücret bu değilmiş, aslında bu ücret sizin için önerilenmiş yoksa daha azmış ama sizin için şartlarını biraz daha zorlamışlar. Bla bla bla...

Bir başkası, deneyiminiz olmadığı için sizi önceliklendiremiyor. Ama istiyorsanız, iki ay deneme süresi koysunlar. Eğer işi yapabileceğinize ikna olurlarsa o zaman ücret ve sosyal haklar konusunu konuşabilirsiniz.

Acaba deneyimden kastınız ne? Yahu, seninle ben aynı işi yaptık yıllarca. Sonra sen mesleğin onuncu yılında işi bırakıp bu sektöre müdür olarak geçtin; çünkü daha önce yaptığımıza çok benziyordu. Ben senin üzerine bir beş yıl daha çalıştım deneyim kazandım. Şimdi senin müdür olarak başladığın bu işkolunda ben ruhunu satmaya hazır bir deneyim abidesi olarak deneyimsizim öyle mi?

CV gönderdiğiniz bir başka şirketin temsilcisi sizi arayıp kibarca, "Kusura bakmayın, şu anda sadece stajyer pozisyonunda açığımız var. Size uygun bir pozisyonumuz yok," diyebilir. Peki, sizin pozisyonunuz ne acaba? Siz iş başvurusu yaparken özel olarak bir pozisyon hayali kurmadığınıza göre, onlar sizi nereye uygun görmüş olabilir? Ay hadi inşallah müdürlüktür. Pozisyon açılırsa ararlar belki.

“Duvarın öte tarafına geçmeyi bir deneyeyim,” diyebilirsiniz. Bunu başarmak da o kadar kolay değildir. Başlangıç olarak, siyasi görüşünüze yakın ya da en azından sizin görüşünüzü dert etmeyecek bir belediyeyle görüşmek iyi fikir olabilir. Sonuçta birikiminizi orada bir kamu yararına dönüştürmek, üç-beş kuruş gelir elde etmek fena fikir gibi görünmüyor. Fakat boşuna uğraşmayın. Sizin aklınıza gelebilecek projelerin hepsi çoktan önerildi ve bir kısmı onaylandı bile. Bunun için de geç kaldınız. Yerel seçimin hemen ertesinde harekete geçtiler. Parklarda kültür etkinlikleri, kent hayatına dair atölye çalışması, sinema dersleri, edebiyat okumaları, gazetecilik seminerleri, tarihî dokuya dair özel projeler... hepsi kapıldı.

Kamu kurumlarına dışarıdan proje götürüp iş yapanların önemli bir kısmının aslında düzenli bir işi olduğunu, “ek gelir” elde etmek için bir de bu alana saldırdıklarını görüp canınızın daha da sıkılmasına gerek yok. Yani çalışan, sadece çalıştığıyla da kalmıyor, sizin gibi tembellerin alanlarına da saldırıyor, sizin yaşam alanlarınızı ele geçiriyor. Eğer şanslıysanız ve doğru bağlantılar kurabilirsiniz, belki bir çalışanın çalışanı olarak böylesi bir projede yer alabilirsiniz.

Tembellik zamanının bitmesi gerektiğine ikna olup yeniden çalışma hayatına dönme kararı vermenin ilk aşaması bu tür hayal kırıklıkları ile dolu olabilir. Bu sizin iş aramaya başladığınızda hissettiğiniz çaresizlik durumundan çok daha ağır sonuçlar doğurabilir. Çünkü iş aramadığınız zamandaki çaresizliğinizin, aramaya başlayınca biteceğini düşünüyordunuz. Oysa şimdi iş arıyorsunuz, görüşmelere gidiyorsunuz ama karşı taraf sizin çaresizliğinizi sezdikçe koşullarını daha da ağırlaştırıyor.

Bu dönemde tembelliğin de tadını çıkaramayacaksınız. Aklınızın bir köşesinde para kazanma fikri oldukça

yaptığınız hiçbir şey anlam ifade etmeyecek. Büyük bir zevkle yaptığınız her şey size yük gelmeye başlayacak. Önce gittiğiniz mekânları terk edeceksiniz, sonra arkadaşlarla daha az görüşeceksiniz, ardında evde film izlemeyi, kitap okumayı bırakacaksınız, yemek yapmak bir lezzet serüveninden çıkıp karın doyurma eylemine dönüşecek.

Oysa üç ay öncesine göre değişen tek şey, yeni bir para politikası geliştirme ihtiyacı hissetmeniz. Ama işin içine “para” girdiğinde bütün ruh haliniz paramparça olacak.

TEMBELLİK YOLU, OBLOMOV'A ÇIKABİLİR

İlyâ İliç için uzanma, ne hasta olan ya da yatmak isteyen bir insanda olduğu gibi ihtiyaç, ne yorulmuş bir insandaki gibi zaruret, ne de uyuşuk insanlardaki gibi bir zevkti. Bu onun normal haliydi. Evde olduğu zaman –evde bulunmadığı zaman dilimi yok gibiydi– hep yattı...

İvan Gonçarov'un *Oblomov*'u edebiyat tarihinin en büyük eserlerinden birisidir. Romanın kahramanı Oblomov, artık tarihsel misyonunun tamamlamak üzere olan Rus aristokrasisinin bir evladıdır. Oblomov bir ara, atadan kalma çiftliğini kâhyasına bırakıp büyükşehirde memur olmaya karar verir ancak tutunamayıp tekrar geri döner. O kadar tembeldir ki, çiftliğinin hesaplarını bile doğru düzgün tutamaz ve ekonomik olarak günden güne kötü duruma düşer. Bu onu iyice karamsarlaştırır. Artık bütün zamanını evde geçiren bir adama dönüşür. Yine de az sayıdaki insanla kurduğu ilişkileri iyidir.

Oblomov'un miskinliğini ve tembelliğini iyice beraklaştıran kişi ise yarı Alman arkadaşı Ştolzt olur. Yeni yetme bir burjuva olan bu genç adam, çalışmaktan asla çekinmez. Adeta yerinde duramayan bir hiperaktif gibidir. Yeni kentler görmek, yeni maceralara atılmak, her

türlü riski almak onun için sorun değildir. Oblomov ne kadar eski Rusya'nın uyuşuk, harekete geçemeyen yüzüyse, Ştoltz'da yeni dünyanın "çağın ruhu ve hızı"nı yakalamış bireyidir. Oblomov uyuşukluğa gömüldükçe, batağa saplandıkça, Ştoltz ve onun gibilerin yıldızı her geçen gün biraz daha parlamaktadır.

Şu an Oblomov olmaya en yakın dönemdesiniz. Evden dışarıya en son hangi gün çıktığınızı siz bile hatırlamıyorsunuz. Bütün uyku düzeniniz bozuldu. Sabahlara kadar oturuyor, yataktan öğleden sonra çıkıyorsunuz. Tembellik döneminizin vazgeçilmez uğraşları zevk vermiyor artık size. Evde film izlemeyi, okunmamış kitapları hatmetmeyi bıraktınız çoktan. Kent turlarına çıkmayalı haftalar oldu. Koca yaz geçip gidiyor ve daha bir kez bile sahile inmediniz. Bisiklet almıştınız, iki kere bindiniz en fazla.

True Detective, The Strain, Penny Dreadfull, Humans, The Black List, Happyish, The Knick gibi herkesin izlediği ve her buluşmada üzerinden geçtiğiniz dizileri takip etmeyi bıraktınız. *The Last Ship* adlı Amerikan ordusu propagandası yapan saçma sapan diziyi izliyorsunuz sadece. Haber okumayı bıraktınız, sosyal medyayı daha az takip ediyorsunuz. Hayatınızda dışarıya dair ne varsa azaltmaya başladınız.

İş aramayı bırakalı haftalar oldu? Birkaç başarısız girişimden sonra iyice umutsuzluğa kapıldınız. İşverenlerin üç kuruşa bütün hayatınızı teslim alma girişimlerinden yıldıınız. Ama en çok da Ştoltz'lar korkuttu sizi. Çünkü onlar her türlü işi, her koşulda kabul etmeye hazır "zamanın ruhu ve çağın hızı"na göre hareket etme becerisini gösteren yeni nesil Ştoltz'lar olarak hareket alanınızı kısıtladılar. Asla kabul etmeyeceğiniz ücretlere çalışmaya hazırlar. Sizin, "Ne münasebet, 24 saat cep telefonum açık olacak. Kendime ait zamanı da mı emrinize sunacağım,"

dediğiniz noktada, “Ne zaman isterseniz seve seve,” cevabını verdi çünkü onlar.

Şimdi, günlerdir çıkmadığınız evde bir o kanepede bir bu kanepede pinekleyip hiçbir şey yapmadan zamanı harcarken, üniversite yıllarında okuyup, “Hayatım boyunca asla böyle olmamalıyım,” dediğiniz Oblomov’a en yakın yerde duruyorsunuz. Yeni iş formları tarafından çalışma alanının dışına itildiğinizi düşünüyorsunuz. Size uygun işler de başkaları tarafından kapıldı. Yeni form, yeni çalışanlarını da yarattı. Siz Oblomov gibi evde hiçbir şey yapmadan dururken, Ştoltz’lar dışarıda iş görüşmeleri yapıyor. Kendi markalarını yaratıp sosyal medya üzerinden reklam stratejileri geliştiriyorlar. Siz, eski usul bir işçi olarak, çalışmayı kolektif üretimin parçası olmak olarak düşünmeye devam ededurun; artık hem işin kendisinin hem de o işi yapanların birer marka olmak zorunda olduğunu bilenler Üsküdar’ı geçti bile.

Unutmayın, bugünün çalışma hayatının en önemli başlığını “satış” ve “pazarlama” oluşturuyor. Bu yalnızca ürün için geçerli değil üstelik. Ürünü üretenlerin de kendilerini bunun parçası haline getirmesi gerekiyor. Kendinizi de bir ürün gibi düşünün, “marka değeri”nizi her zaman yukarılara taşımayı ihmal etmeyin. Pazarlama önemlidir. Tıpkı aldığınız ürünün kalitesinin değil tüketicide nasıl algılandığının önemli olması gibi; çalışanların da birikimi değil, işverende nasıl bir algı yarattığı önemli.

Eğer bir işyerinde çalışamıyorsanız o zaman kendi kendinizin pazarlamacısı olmak zorundasınız demektir. Kendinizi bir marka haline getirmek, sosyal medyada aktivasyonlara girmek önemli. Ama asıl önemli olan yaptığınız şeylerin duyurulması ve bir ürün haline getirilmesi için göstereceğiniz çaba. Sosyal medya bu iş için var. Yaptığınız şeyin, tüketici ile kurduğu ilişkiyi doğrudan gözlemlene fırsatı sunar size. Tüketicinin ürününüze iliş-

kin olumlu yorumlarını, yeniden dolaşıma sokarak masrafsız bir reklam kampanyası yürütebilirsiniz. Böylece hem ürününüzün ne kadar çok alıcısı olduğunu potansiyel tüketicilere gösterirsiniz hem de ürün içeriğini sürekli gündemde tutarsınız. Buna ekonomide “işlem hacmini büyötmek” diyorlar. Yani aynı kaynağı piyasada değişik yollarla dolaşıma sokmak!

Oblomov'luk sınırına gelip dayanmış işsiz için en katlanılmaz şey reklamlardır! Tembeller dünyasında yer edinip kendilerini ve ürünlerini marka haline getirenlerin reklamlarından nefret edersiniz. Yaptıkları şeyin, yapılabileceklerin en iyisi olduğunu hissettirmeye çalışmalarından tiksiniirsiniz. Nasıl her an her yerde olabildiklerine şaşıırıp kalırsınız. Ama tembellere dair öfkenizin nedeni onların başarması ve sizin becerememiş olmanızdır. Aslında bir süre öncesine kadar yapmak istediğiniz şey tam da buydu işte. Farkında değildiniz ama kendinizi bir marka haline getirmek istiyordunuz. Yaptığınız işlerin piyasada bir karşılığının olması için uğraşıp durdunuz. Bunu başarmış olanlara dair ezik bir kıskançlık duyarsınız. Oblomov ile sizin aranızdaki en büyük ve kapanmayacak fark şudur: O, kıskançlık için bile enerji harcamaya üşenir.

Televizyondaki reklam kuşaklarının en rahatsız edici tarafının pazarlanan ürünler olacağını düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. Onu pazarlayanlardır asıl tiksindirici olan. Kredi satmak isteyen bir bankanın güler yüzlü çalışanı, beyaz eşya fabrikasında üretim yapan keyifli işçiler, tüm ülkeyi dolaşarak kolanın yanında mutluluk da dağıtan kamyon şoförü, kentin en modern rezidansı olacağı iddia edilen bir inşaatın yirmi beşinci katında bir iş

görmenin saadetiyle çalışan mühendisler, ürettikleri patatesin ne kadar da lezzetli bir cipse dönüştüğünü anlatan köylüler, çalıştıkları özel üniversitenin “çocuğunun geleceği için en doğru seçenek” olduğuna ikna etmeye çalışan öğretim görevlileri ve daha niceleri. Etrafınızda hayata mutlulukla bakan tek bir çalışan bulunmamasına rağmen, reklamlarda çalışanlar hep mutlu gösterilir. “İş” sizin emeğinizi sömürmesi yetmiyormuş gibi, bir de sahte bir mutlulukla onu yeniden pazarlar. Sırtınızdan iki kez para kazanır. Oysa çalışan insanın mutlulukla ilgisi yoktur. Çalışmak, en çok da çalışmak zorunda olmayanları mutlu eder çünkü.

Asgari ihtiyaçlarını karşılamak için üç kuruş paraya haftanın altı günü çalışmak zorunda olanların mutlu olacağını düşünmek abesle iştigaldir. Siz de çalıştınız yıllarca. Tamam, işinizi keyifle yaptığınız dönemler olmadı değil ama çalışarak mutlu olmak insanın tabiatına aykırıdır. Çalışmaktan mutlu olanlar, çalışmaya ihtiyacı olmayanlardır. Kendilerini bir işe yarıyormuş gibi hissetmek isteyenlerin işidir çalışmaktan mutlu olmak. Hâlâ ailesinden destek alan bir genç hayalindeki şirkette stajyer olarak işe başladığında mutludur. Zamanla gerçeği görecektir zaten. Ekonomik durumu iyi olduğu için üç kuruş paraya çalışmayı kabul edip haftada iki haber bir röportajla önemli bir gazetede muhabirlik yapan kişi, görünür olma rüyasını gerçekleştirdiği için mutludur. Yıllardır şirketin üst düzey yöneticiliğini yapmış, artık dünyalığını bir kenara koymuş, gelecek kaygılarından arınmış olanlar için çalışmak keyiflidir. İşe ilk önce onlar gelir, en son onlar çıkarlar. Yeni bir durum için en heyecanlı olanlarınız onlardır. Değişimden, inovasyondan, esneklikten, çağı yakalamaktan, hızdan en fazla onlar bahseder.

Bir de bir gün yönetici olmak, daha iyi paralar kazanmak için bütün birikimini şirketin hizmetine sunma-

ya hazır olanlar, benliklerini şirketin marka değeriyle eş görenler mutluymuş gibi yaparlar. Yaptıkları işin gerçekten yaralı bir parmağa işlemek olduğu sanrısına kapılmışlardır çünkü. Şirketin kazandığı kendi ceplerine giriyor-muş gibi davranırlar. Onlar için yapılacak bir şey yoktur. Günde 12 saat, haftada altı gün, yetmedi gece evden çalışmak onlar için varoluş nedenidir. Onların bedenleri çalışmanın organik bir uzantısı haline dönüşmüştür artık. Ama her işkoliğin çalışmanın insan doğasında yarattığı tahribatı dehşetle fark edeceği bir an gelecektir. Bu bazen hiç ummadıkları bir anda işten çıkarılmak gibi tatsız bir gelişmenin ardından ortaya çıkar; bazen de Gezi gibi bir isyanın toplumsal hayatın ezberlerini bozup başka türlüünün mümkün olduğunu gösterdiği anda bir anda yepyeni bir bilinç olarak kendini gösterir.

Şimdi tıpkı Oblomov gibi evden çıkmayıp kanepeyle bütünleştiginiz bir dönemdesiniz ve çalışmaya dair her düşünce dilinizde bir küfre dönüşüyor. Büyük bir bölümünü mutlulukla geçirdiğiniz tembellik günleriniz geride kalalı epey oldu. Çağın en büyük düşmanı paranın bitip tükeneceği fikri hayatınızı altüst etti. Çalışmanın yalnızca bir şirkete emeğinizi satmaktan ibaret olmadığını, bunun dışında da bir çalışma rutini oluşturulabileceğini, sevdiğiniz şeyleri yaparak huzurlu olunabileceğine tanıklık ettiniz. Ama bunlar size para getirmedi. Ve tüketimin dışına düşme korkusu, iş bulma fikriyle ittifak kurarak bütün savunma hatlarınızı çökertti. Bu saldırı karşısında en geri mevzinize, başladığınız yere, yani eve döndünüz. Bu dönüş, tembelliğin ilk günlerindeki gibi heyecan vermiyor artık. Tüketimeğin dışına düştüğünüz gibi artık üretimin de dışındasınız. Para getirmeyen işleri yap-

mak istemiyor canınız. Para kazanmak için istediğiniz gibi bir iş bulamadınız, tembellik zamanlarınızın maharetleri için ise ücret vermiyor kimse.

Çalışmaya yeniden teslim olmaya hazırsınız, yeter ki size doğrultulan bir silah olsun!

ÖLEMEYECEK KADAR CANLI, YAŞAYAMAYACAK KADAR ÖLÜ

Byung-Chul Han, *Şiddetin Topolojisi* isimli kitabında şöyle yazmış:

Çalışma kampları artık bir yerin kıyısında konumlanmıyor. Çalışmaya ve performansa odaklı her birey yanında bir kamp taşıyor. Yaşanan mekân ve imha mekânı artık birbirinden ayırt edilemez haldedir. Çalışmaya ve başarıya odaklı özne hem tutuklu, hem gardiyandır. Kendisinden çıkan şiddete karşı koyamaz.

Paul Lafargue'ın 135 yıl önce yalnızca işçi sınıfına özgü bir çılgınlık olarak tanımladığı, bireyin ve onunla birlikte çoluk çocuğunun yaşam gücünü tüketen çalışma tutkusu artık performansın temel belirleyici olduğu bir tutsaklığa dönüşmüş durumda.

Konforun zorunlu ihtiyaç diye dayatıldığı, temel ihtiyaçların birer tüketim nesnesine dönüştürülerek alınıp satılabilir hale getirildiği bir çalışma düzeninde, tatili de, sağlığı da, doğayı da, barınmayı ve beslenmeyi de hayatımızın içine katabilmek için çok çalışmak ve performansı en yukarılarda tutmak zorundayız artık.

Barınma, beslenme, eğitim, sağlık, tatil, doğa vb. insan olmanın en temel ihtiyaçlarını bir hak olarak görme-

yi bırakıp satın alınabilir “şey”ler haline dönüştürdüğümüzde kendi çalışma kamplarımızı da yanımızda taşımaya başladık belki de. Doğru bir evde barınmak, sağlıklı beslenmek, düzgün tatil yapabilmek için çalışmanın toplumsallığını yok sayıp; birey olarak başarılı olduğumuzda, daha çok çalıştığımızda yakalayabileceğimiz fırsatlar olarak gördüğümüzde başladı belki de her şey.

Byung-Chul Han, kitabında Nietzsche’nin *Böyle Buyurdu Zerdüş’t*e yer alan şu bölüme de yer veriyor:

Çılgınca çalışmayı ve hızlıyı, yeniyi, yabancıyı seven herkese- kendinize pek katlanamıyorsunuz, çalışkanlığınız kaçıştır ve kendinizi unutma isteğinden başka bir şey değildir. Eğer hayata daha çok inansaydınız, yaşadığınız an bu denli büyülemeydi sizi. Ama içinizde bekleyecek muhteva yok- hatta siz tembellik bile edemezsiniz.

Şimdi çılgınca çalışmak, yeni olanı hemen satın almak için hazırsınız. Daha çok çalışmak, çalıştıkça yabancılaşmak, yabancılaştıkça daha da çok çalışıp kendinizi unutmak için önünüze çıkan fırsatı yakalamak üzeresiniz. İnsani olan bütün hakların ancak “para” ile “satın alınabileceği” gerçeği –siz inanmasanız da– Deli Dumrul gibi gibi duruyor önünüzde ve ona bedelini ödemek zorundasınız. Tembellik bir rüyaydı ve Nietzsche’nin dediği gibi “tembellik bile edemezsiniz” artık.

Byung-Chul Han’ın son cümlesinde söylediği gibi “Ölemeyecek kadar canlı v&e yaşıyamayacak kadar ölü”ler diyarının kapısından bir kez daha geçmeye hazırsınız!

Bilgisayar başındasınız. Bedeninizde rahatlama, suratınızda ise somurtkanlık var. Kamera yavaşça sizden

uzaklaşmaya başlar. Bir masanın köşesinde oturuyorsunuz. Köşeleri seversiniz. Ortalıkta olmak şimdiye kadar hep tedirgin etti sizi. Kamera biraz daha açılır, sekiz kişinin dörderli olarak karşılıklı oturduğu büyükçe bir masada olduğunuzu görürüz. Diğer yedi kişinin de somurtukları her hallerinden bellidir, üstelik bedenlerinin de rahat olduğu söylenemez.

Oturduğunuz masanın ilerisindeki koridorda masaya doğru yürüyen ve en az sizden on yaş küçük bir adam girer kadrāja. Kot pantolon üstü keten gömlek, ayakka-bılar janti. Size yaklaşarak, “Nasıl gidiyor işte ilk gün. Biraz sonra çalışma sistemimizi anlatmak için teknik servisten bir arkadaş gelecek yanınıza. Şimdi sistemde küçük bir sorun var, onu halletmeye çalışıyorlar,” der ve uzaklaşarak kadrajdan çıkar. “Sistemdeki sorun çok daha büyük,” diye mırıldanırsınız belli belirsiz. Masanın diğer sakinleri ilgilenmezler söylediklerinizle.

Kamera size biraz yaklaşır ve sabit kalır. Şimdi bilgisayarın başında, sistemdeki küçük aksaklığın giderilip sizin de sistemin parçası olmanız için bekleyip duruyorsunuz. Kirayı ödemek, tatile gitmek, spor ayakkabı almak, keten gömlek giymek, rakı içmek, et yemek, cep telefonunuzu yenilemek, bilgisayarınızı değiştirmek, belki ilerde bir araba satın almak için yeniden çalışanların dünyasındasınız artık. Günün uyku hariç her saatini, haftanın en az altı gününü satarak bütün bunları satın almak zorundasınız çünkü.

Aklınızda tembellik zamanlarınızdan unutulmaz karelerle, bir kez daha çalışma kampına dönmek zorunda kaldınız. “Tembellik hakkı”, cesaretinizi yeniden toparlayacağınız bir sonraki sefere kadar uzak bir rüya artık. Paul Lafargue’ın kitabını kaldırıp raftaki yerine koydunuz yeniden ama dün son kez elinize aldığınızda okuduğunuz cümle nedense çıkmıyor aklınızdan: “Kapitalist

toplumda çalışma, her çeşit düşünsel yozlaşmaların, her türlü organik bozuklukların nedenidir.”

Kamera sizden hızla uzaklaşır. Büyükçe bir salonda bilgisayar başında harıl harıl çalışan onlarca insan görülür. Karşıda, genel müdürün devasa odasının girişindeki yan duvarda bir yazı belirir: *Arbeit macht frei!*

Ekran siyaha düşer...